

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

**Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve
vybraných evropských regionech**

Tomáš Fidler

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tomáš Fidler

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve vybraných evropských regionech

Název anglicky

Statistical analysis of household saving rates in selected European regions

Cíle práce

Míra úspor je důležitou veličinou pro určení vývoje spotřeby domácností a jedním z ukazatelů kvality života občanů. Hlavním cílem bakalářské práce je statistická analýza a zhodnocení vývoje míry úspor domácností v České republice a ve vybraných evropských regionech. Na vývoj míry úspor působí celá řada faktorů, které budou v bakalářské práci rovněž zhodnoceny. Dílčím cílem bakalářské práce je mezinárodní porovnání vývoje výše uvedených ukazatelů a specifikace pozice ČR.

Metodika

Statistikou, ve které ČSÚ publikuje míru úspor domácností, jsou čtvrtletní nefinanční sektorové účty za domácnosti, kde je míra úspor definována jako podíl hrubých úspor k hrubému disponibilnímu důchodu. Pro analýzu chování domácností ve vztahu k míře úspor je možné použít také alternativní statistiku – rodné účty domácností. Potřebná data pro statistickou analýzu student dohledá v databázích ČNB, ČSÚ, EUROSTATu a OECD.

K analýze sekundárních dat bude využito vybraných statistických metod analýzy časových řad. Bude provedena grafická analýza a dynamika změn bude popsána pomocí vybraných elementárních charakteristik časových řad. S ohledem na vývoj vybraných ukazatelů budou zvoleny vhodné interpolační a extrapolací metody.

Doporučený rozsah práce

40 – 60 stran

Klíčová slova

Míra úspor, evropské regiony, domácnosti, příjmy, inflace, úroková míra, nezaměstnanost, časová řada, ČR, EU.

Doporučené zdroje informací

- BUDÍKOVÁ, M., KRÁLOVÁ, M., MAROŠ, B.: Průvodce základními statistickými metodami. Praha, Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3243-5.
- DUŠEK, J.: Kapitál v 21. století – teoretické a praktické aspekty. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2018. ISBN 978-80-7556-031-5.
- FORBELSKÁ, M.: Stochastické modelování jednorozměrných časových řad. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 251 s. ISBN 978-80-210-4812-6.
- MONTGOMERY, D., C.: Introduction to Time Series Analysis and Forecasting, John Wiley & Sons Inc. 2015. 672 s. ISBN 978-11-187-4511-3.
- PIKORA, V., ŠICHTAŘOVÁ, M.: Do důchodu s plnou kapsou, aneb, Poodhalená budoucnost. Praha: NF Distribuce, 2021. ISBN 978-80-88200-24-6.
- SINGER, M., LOUŽEK, M.: Inflace: krátkodobý výkyv, nebo střednědobá hrozba? : sborník textů. Praha: CEP, 2008, 111 s. ISBN 978-80-865-4704-6.
- STROUKAL, D.: Ekonomické bubliny: průvodce hospodářskými krizemi od tulipánů po korunu. Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3172-3.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Radka Procházková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 28. 11. 2022

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 15. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve vybraných evropských regionech" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2023

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Radce Procházkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a především cenné připomínky a rady při zpracování této bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval své rodině, která mě podporovala nejen při psaní této práce ale i během celého studia.

Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve vybraných evropských regionech

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na vývoj míry úspor domácností od roku 1999. Hlavním cílem této práce bylo analyzovat změny v míře úspor domácností v České republice a ve vybraných evropských regionech. Během sledovaného období byl vývoj míry úspor domácností dynamický a ovlivněný různými faktory. Díky transformaci plánované ekonomiky na tržní, byla v prvních letech míra úspor domácností na nízké úrovni, avšak v následujících letech se začala zvyšovat. V době globální finanční krize v roce 2008 došlo nejen v České republice ale i v celé sledované oblasti vybraných evropských regionů k výkyvům, které ale byly ve většině regionů a hlavně v ČR po čase opět stabilizovány. Největší výkyv byl pak zaznamenán v roce 2020 v důsledku pandemie COVID-19, který byl způsobený vládními opatřeními zamezujícími rozpouštění úspor.

Dílčím cílem bakalářské práce bylo mezinárodní porovnání vývoje míry úspor domácností a specifikace pozice ČR. Díky rozdílným dopadům událostí na jednotlivé státy Střední Evropy došlo během sledovaného období k rozevření pomyslných nůžek, představující zdvojnásobení velikosti rozdílů ve výši míry úspor těchto států. Od roku 1999, kdy měla Česká republika nejnižší míru úspor domácností ve Střední Evropě, vyšplhala v roce 2021 díky kladnému postoji ke spoření na pozici s třetí nejvyšší hodnotou v tomto regionu.

Klíčová slova: Míra úspor, domácnosti, příjmy, spoření, inflace, úroková míra, nezaměstnanost, časová řada, ČR, EU.

Statistical analysis of household savings rate in selected European regions

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the development of the household savings rate since 1999. The main focus of this thesis was to analyse changes in the household savings rate in the Czech Republic and in selected European regions. During the monitored period, the dynamic development of the household savings rate was dynamic and influenced by several factors. Thanks to the transformation of the planned economy into a market one, the household savings rate was at a low level in the first years, but it started to increase in the following years. At the time of the global financial crisis in 2008, there were fluctuations not only in the Czech Republic but also in the entire monitored area of selected European regions, which, however, stabilized again over time in most regions and especially the Czech Republic. The biggest swing was then recorded in 2020 because of the COVID-19 pandemic, which was caused by government measures to prevent the dissolution of savings.

The partial focus of the bachelor's thesis was an international comparison of the development of the household savings rate and the specification of the Czech Republic's position. Thanks to the different impacts of events on the individual states of Central Europe, imaginary scissors opened during the monitored period, representing a doubling of the size of the differences in the savings rate of these states. Since 1999, when the Czech Republic had the lowest rate of household savings in Central Europe, in 2021, thanks to a positive attitude to savings, it gained the position to the third highest value in this region.

Keywords: Savings rate, households, income, saving, inflation, interest rate, unemployment, time series, Czech Republic, EU.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	11
2.1	Cíl práce	11
2.2	Metodika práce	11
2.2.1	Definice a rozdělení časových řad.....	11
2.2.2	Elementární charakteristiky časových řad	13
2.2.3	Dekompozice a popis trendu časových řad.....	14
3	Teoretická východiska	16
3.1	Pozadí ekonomického vývoje České republiky.....	16
3.1.1	Vývoj do roku 1989	16
3.1.2	Vývoj po roce 1989.....	17
3.1.3	Vývoj po roce 2000.....	18
3.2	Domácnosti a jejich význam v české ekonomice	18
3.3	Teorie spotřeby a úspor	19
3.4	Míra úspor domácností.....	20
3.5	Faktory ovlivňující míru úspor domácností	21
3.5.1	Definice inflace	22
3.5.2	Definice úrokové míry	23
3.5.3	Definice nezaměstnanosti.....	24
3.6	Alokace úspor.....	27
3.6.1	Faktory ovlivňující preference při alokaci úspor.....	27
3.6.2	Charakteristika vybraných spořicíh produktů.....	29
4	Vlastní práce	36
4.1	Statistická analýza vývoje míry úspor domácností v ČR.....	36
4.1.1	Sezónnost ve vývoji míry úspor domácností v ČR.....	39
4.1.2	Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů	40
4.2	Statistická analýza vývoje míry úspor ve vybraných evropských regionech.....	42
4.3	Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve vybraných státech Střední Evropy	45
4.3.1	Porovnání vývoje míry úspor domácností států Střední Evropy	51
4.3.2	Specifikace pozice ČR vůči ostatním státům Střední Evropy	53
5	Výsledky a diskuse	56
5.1	Vývoj míry úspor domácností v České republice.....	56
5.2	Porovnání států Střední Evropy a specifikace pozice ČR.....	57
5.3	Vývoj míry úspor domácností dle vybraných autorů.....	58

5.4	Diskuse výsledků	59
6	Závěr	61
8	Seznam použitých zdrojů	63
	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	69
8.1	Seznam obrázků	69
8.2	Seznam tabulek	69
8.3	Seznam použitých zkratk	70
8.4	Seznam rovnic.....	70
9	Přílohy	71

1 Úvod

Míra úspor domácností je obecně definována jako část příjmů domácností, která není vydána na konečnou spotřebu ale je namísto toho držena pro pozdější potřebu či uložena do spořicích produktů a investic. Zároveň je tato míra jedním z ukazatelů kvality života občanů, indikátorem finanční stability domácností a celkového růstu hospodářství.

Vývoj míry úspor může být ovlivněn mnoha faktory, kterými jsou například míra nezaměstnanosti, která snižuje příjmy domácností a tím i volné prostředky pro pozdější potřebu či spoření a investice. Na druhé straně i přes nízkou nezaměstnanost může být míra úspor rovněž nízká a to například z důvodu vysoké inflace, která úspory znehodnocuje. Další proměnnou která výši úspor domácností ovlivňuje pak může být nízká úroková míra, která domácnosti od spoření odrazuje kvůli jejich slabému zhodnocení.

Dalším faktorem, který může ovlivnit míru úspor domácností, jsou změny v hospodářské situaci států. Pokud se ekonomika potýká s obdobím recese, může vést obyvatele k menší spotřebě a tím i většímu spoření. Naopak v dobách ekonomického růstu mohou být lidé nakloněni větším výdajům díky absenci obav.

Spořicí návyky patří k některým domácnostem především kvůli potřebě připravenosti na nelehká globální ale i osobní období vzniklá negativními dopady některých událostí, mezi které můžou patřit například ekonomická krize, pandemická opatření, výpověď z práce nebo dlouhodobé zdravotní problémy. Tvorba úspor ale nemusí být zdůvodněna jen negativními událostmi z důvodu restriktivních opatření. Z pozitivního hlediska mohou být úspory tvořeny i z důvodu šetření na luxusní statky s vyšší cenou jako například dovolená, nové auto či nemovitost.

Každý spoří dle svých možností, což vychází z logiky že lidé s vyššími příjmy by měli být schopni uspořit více než lidé s příjmy nižšími. I proto je míra úspor domácností udávána v procentech a představuje část disponibilního důchodu která není spotřebována.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zkoumat a porovnat vývoj míry úspor domácností v České republice a ve vybraných evropských regionech v posledních letech. Práce se zaměří na okomentování vlivu událostí jako jsou například ekonomická krize v roce 2008 a následná recese nebo pandemie COVID-19 na míru úspor domácností v České republice a jednotlivých vybraných evropských regionech. Dále analyzuje, které faktory mohou ovlivňovat míru úspor domácností a jak se tyto faktory promítaly do vývoje v čase.

Dílčím cílem práce je porovnání vývoje míry úspor států ve vybraném středoevropském regionu a následné porovnání a specifikace pozice České republiky oproti těmto vybraným státům.

Pro dosažení zmíněných cílů bude třeba provést statistickou analýzu dat, která budou dohledána v databázích Eurostatu a případně Českého statistického úřadu. Tyto data bude potřeba analyzovat pomocí různých statistických metod, které pomůžou k přiblížení různých faktorů a událostí, které mohou ovlivňovat míru úspor domácností.

2.2 Metodika práce

2.2.1 Definice a rozdělení časových řad

Dle myšlenky Hindlse (2007, s. 246-247) *„Každý, kdo stojí před problémem analyzovat určitý ekonomický jev, se dříve či později nutně setká s fenoménem časové řady, tj. s posloupností hodnot sledovaného ekonomického ukazatele, které jsou uspořádány v čase.“*, jsou tedy data posloupně uspořádána z hlediska času ve směru od jejich minulosti až po současnost. U takových dat je sledována především dynamika jejich vývoje, přičemž analýzou těchto pozorování se pak rozumí soubor metod, které slouží k popisu jejich dosavadního chování, případně pak k předvídání následného budoucího vývoje běžně označovaného jako predikce.

Jak udává Hindls (2007, s. 246) s časovými řadami se lidé pravidelně setkávají v každodenním životě. Nejčastěji se s nimi pak pracuje v oborech jako je například fyzika,

biologie či meteorologie, případně pak ekonomika, kde je možné sledovat například vývoj hrubého domácího produktu České republiky za posledních 10 let, přičemž daty jsou v takovém případě výše HDP v jednotlivých po sobě jdoucích čtvrtletích.

Časové řady lze dle Budíkové (2010, s. 260), dělit na okamžikové a intervalové. V případě okamžikových se jedná o sledování hodnot ukazatele v daném čase, tedy okamžiku. Lze tak měřit například vývoj počtu nezaměstnaných v kraji v šesti po sobě jdoucích měsících, kdy hodnota bude součtem všech pozorování za dny měsíce zaznamenaným vždy k poslednímu dni měsíce. Intervalové jsou pak takové časové řady, u kterých velikost ukazatele závisí na intervalu, ve kterém je pozorován. Touto metodou je možné sledovat například počet stížností na státní správu v rozpětí šesti měsíců.

Hindls (2007, s. 246-247) dokonce rozděluje hlouběji a uvádí rozdělení časových řad na základě periodicity, druhu sledovaných ukazatelů, a způsobu vyjádření ukazatelů. Na úrovni zmíněné periodicity, dělí časové řady dle pravidelnosti pozorování na roční (nebo také dlouhodobé) a na krátkodobé, ve kterých využívá rozdělení na čtvrtletní, měsíční, týdenní či další periody.

V případě rozdělení dle druhu sledovaných ukazatelů, lze podle Hindlse (2007, s. 249-250) dělit časové řady primárních (neboli prvotních) ukazatelů a sekundárních (neboli odvozených) charakteristik. Primární si lze představit jako přímo zjišťované jako daný zprvu známý údaj. Těmi jsou taková, u kterých lze jednoznačně určit typ charakteristiky, statického znaku či jednotky (např. odpracovaná doba, počet pracovníků či stav zásob k určitému datu apod.). Sekundární data jsou pak z těch primárních odvozena především na základě výpočtu a jsou dále rozdělena na tři druhy. Jedna vzniká pomocí funkce, zpravidla rozdílem či podílem (např. zisk, doba obratu zásob, přidaná hodnota), druhá jako funkce různých hodnot stejného primárního ukazatele (např. ukazatel struktury), třetí pak jako funkce dvou či více primárních ukazatelů (např. produktivita práce na pracovníka, vybavenost práce apod.).

U posledního rozdělení pak Hindls (2007, s. 252) popisuje omezené možnosti agregování ukazatelů v naturálních jednotkách kvůli jejich omezené vypovídající schopnosti, čímž jim přiřkládá i nižší prioritu použití v případě vyjadřování důležitých ekonomických dat a volbu formy jejich vyjádření tak tedy přiklání spíše k formě peněžní.

Ke grafickému zobrazení takových dat se pak dle Budíkové (2010, s. 260-261) nejčastěji používá spojnicový nebo sloupcový graf. V obou případech je na ose x znázorněn

průběh času na základě kterého byla data měřena, a na ose y pak samotná data, která jsou na uvedených časových údajích závislá.

2.2.2 Elementární charakteristiky časových řad

Jak Hindls (2007, s. 252-253) popisuje, obvykle bývá při analýze časové řady prvním úkolem zjištění rychlé a orientační představy o charakteru procesu, reprezentovaného těmito daty. Naprosto běžně proto mezi základní metody patří vizuální analýza vývoje ukazatele, která využívá grafů souběžně s určováním elementárních charakteristik statistiky. Díky vizuálnímu rozboru graficky zobrazených dat lze, tzv. nap první pohled, odhalit například dlouhodobou tendenci stoupaní či poklesu, nebo dokonce sezonně se opakujícího jevu. Grafická analýza ale bohužel nikdy není dostačující pro odhalení hlubších jevů a mechanismů zkoumaného procesu, tudíž je potřeba využití elementárních charakteristik jako jsou diference, tempa a průměrná tempa růstu či průměry hodnot.

Mezi vybrané elementární charakteristiky byly v rámci práce zařazeny první a druhá absolutní diference, koeficient růstu, průměrný koeficient růstu, bazický index, chronologický průměr. Dle Budíkové (2010, s. 262-264) První absolutní diference představuje přírůstek nebo úbytek v pozorovaných datech mezi časy t a $t-1$. V takovém případě se tedy jedná o rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami, přičemž první člen vynechán z důvodu počtu prvních absolutních diferencí $n-1$. Tento předpoklad vychází ze vztahu:

$$dy_t = y_t - y_{t-1}, \text{ kde } t = 2, 3, \dots, n. \quad [2.1]$$

Druhá absolutní diference je pak rozdílem dvou po sobě jdoucích prvních absolutních diferencí, čímž udává o kolik je změna vyšší či nižší než změna předešlá. Slouží tak k odhalení zrychlení či zpomalení vývoje ukazatelů dané časové řady. Vzhledem k vynechání první hodnoty je celkový počet druhých diferencí je pak $n-2$. vztah:

$$d^{(2)}y_t = dy_t - dy_{t-1} = y_t - 2y_{t-1} + y_{t-2}, \text{ kde } t = 3, \dots, n \quad [2.2]$$

Řetězový index neboli koeficient růstu představuje relativní charakteristiku růstu, případně poklesu. Zobrazují rychlost změn v časové řadě. Vychází ze vztahu:

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}, \text{ kde } t = 2, 3, \dots, n. \quad [2.3]$$

Průměrný koeficient růstu pak představuje postupnou změnu v časové řadě a je vypočítán pomocí geometrického průměru jednotlivých koeficientů růstu. Vyjádřeno ve vztahu jako:

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{\frac{y_2}{y_1} \cdot \frac{y_3}{y_2} \dots \frac{y_n}{y_{n-1}}} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}. \quad [2.4]$$

Bazickým indexem jsou hodnoty, které vyjadřují pokrok oproti bazickému, tedy základnímu období y_0 . Vyjádřeno pomocí vztahu:

$$k_t = \frac{y_t}{y_0} \quad [2.5]$$

2.2.3 Dekompozice a popis trendu časových řad

Běžně jsou data dle Institutu biostatistiky a analýz (2022) směsí užitečných a rušivých komponent. Rušivé komponenty jsou náhodné jevy v průběhu časové řady, někdy také nazývanými jako bílý šum. Užitečné komponenty pak představují systematickou složku dat, které se dále dělí na trendovou, sezonní, cyklickou a náhodnou.

Dle Hindlse (2007, s. 254) lze trendem rozumět tendenci k dlouhodobému vývoji hodnot sledovaného ukazatele v čase. Ten může být buďto rostoucí (např. stále se zvyšující vývoj počtu obyvatel České republiky), klesající (např. podíl konečné spotřeby vládních institucí na HDP České republiky) nebo konstantní, kdy mají hodnoty vybraného ukazatele kolísající tendenci na, v podstatě, neměnné úrovni.

Sezonní složku lze dle Skalské (2013, s. 190) chápat jako pravidelně se opakující odchylku od složky trendové, která se vyskytuje v souboru časové řady s délkou kratší než

jeden rok, nebo právě jednomu roku rovnou. Důvodů, z jakých tato sezónnost vzniká, může být mnoho. Jedním z nich může být například každoročně se opakující letní zvýšení konzumace nápojů či zmrzliny z důvodu vysokých teplot, která se liší od ostatních ročních období. Dalším pak může být zvyklost či pravidelnost jako je například vyplácení mzdy vždy ke stejnému dni měsíce.

Významnost této sezónnosti lze testovat analýzou rozptylu ale pro její použití je nutné splnit předpoklady. Těmi jsou nezávislost pozorovaných hodnot, normalita hodnot a stejný rozptyl hodnot. Pokud alespoň jedna z těchto podmínek není splněna, musí být dle Svatošové (2021, s. 103), použit neparametrický Kruskal – Wallisův test, který umožňuje test hypotézy, kdy m nezávislých výběrů s rozsahy n_1, n_2, \dots, n_m pochází z téhož rozdělení. Následně všechny hodnoty z m výběru musí být seřazeny do jedné rostoucí posloupnosti s určeným pořadím. Test nulové hypotézy se provádí pomocí testu:

$$H = \frac{4}{n(n+1)} \sum_{i=1}^m \frac{T_i^2}{n_i} - 3(n+1), \quad [2.6]$$

kde $n = \sum_{i=1}^m n_i$ a T_i je součet pořadových prvků i -tého výběru ($i=1, 2, \dots, m$).

Cyklickou složkou je, dle Skalské (2013, s. 190), kolísání okolo trendu v důsledku cyklického dlouhodobého vývoje s délkou vlny delší než jeden rok. V rámci statistiky se jedná dlouhodobé kolísání s neznámou periodou, která může vznikat i z jiných než ekonomických příčin, nýbrž může být složkou cyklů demografických, inovačních apod. Cyklická složka nemusí být vždy samostatná, může být zahrnuta do složky trendové, vyjadřující střednědobou tendenci vývoje s častým oscilačním charakterem s neznámou proměnlivou periodou.

Dle Hindlse (2007, s. 255) je poslední složka náhodná, kterou není možné popsat žádnou funkcí času. Je to taková složka, která zbude po odstranění složky trendové, sezónní i cyklické. Běžně jsou jejím zdrojem drobné jednotlivé vzájemně nezávislé příčiny. Práce s takovou složkou je velmi citlivá a její vlastnosti se často musí prověřovat pomocí testů.

Samotné dekompozice lze dle Hindlse (2007, s. 254-256) rozdělit na aditivní a multiplikační.

V dekompozici aditivní se jednotlivé složky časových řad sčítají k sobě, podle následujícího vztahu:

$$y_t = T_1 + S_t + C_t + \varepsilon_t = Y_t + \varepsilon_t, \text{ kde } t = 1, 2, \dots, n, \quad [2.7]$$

kde y_t je často označováno jako souhrnně teoretická složka ve tvaru:

$$y_t = T_t + S_t + C_t \quad [2.8]$$

V případě dekompozice multiplikativní jsou složky mezi sebou multiplikovány, tedy násobeny, dle následujícího vztahu:

$$y_t = T_t * S_t * C_t * \varepsilon_t, \text{ kde } 1, 2, \dots, n \quad [2.9]$$

V praxi je běžně dostačující, tudíž i nejpoužívanější, metoda dekompozice aditivní.

3 Teoretická východiska

3.1 Pozadí ekonomického vývoje České republiky

3.1.1 Vývoj do roku 1989

Jak popisuje Musil (2015), Československá republika do roku 1989, tedy v době komunistického režimu využívala systému centrálně plánované ekonomiky s pětiletým plánem. Na rozdíl od současnosti v Česku známé tržní ekonomice, rozhoduje stát o tom, co, pro koho a jak se vyrábí. V těchto pětiletých plánech se vymezoval přesný objem výroby konkrétních druhů zboží, kde se budou vyrábět, kolik bude zboží stát a také mezd, které budou vypláceny. Přesně z těchto důvodů se ale ekonomika nikam neposouvala, protože díky nulovému konkurenčnímu nátlaku na podniky, nevznikal žádný podnět k zefektivňování produkce, či její kvality. Největší problém centrálně řízené ekonomiky pak vznikl v případě objemu výroby, který nebyl řízen poptávkou, a tak docházelo k přebytkům

některých statků a na druhé straně pak nedostatkem statků druhých, kvůli kterým vznikali velké fronty, pořadníky a hlavně tzv. podpultový obchod.

Dle informací od Adamcové (2021), během komunismu v Československé republice téměř neexistoval žádný soukromý sektor a druhy podniků byly rozděleny na státní a obecní podniky, družstva a podniky zahraničního obchodu. Kvůli státnímu vlastnictví byly firmy silně neefektivní, pokud totiž vyčerpaly rozpočet, často dostávaly dotace ze státního rozpočtu nebo úvěry od státních bank, tudíž ani neměly zájem či potřebu svoji efektivnost zlepšit. Poslední efekt komunismu byl pak způsobený malým rozdílem ve výši mezd zaměstnanců. Díky minimální motivaci tak neměli pracovníci důvod odvádět svou práci rychleji či kvalitněji. I tak ale byla česká pracovní síla oproti ostatním zemím východního (komunistického) bloku kvalifikovaná a zkušená.

3.1.2 Vývoj po roce 1989

Jak je uvedeno na webu historie ČNB (2017b), v roce 1991 byla zahájena ekonomická reforma, která postupně přeměnila centrálně řízenou ekonomiku na ekonomiku tržní. Jednorázová liberalizace velkého množství cen v lednu 1991 vedla k prudkému nárůstu inflace nad 55 %. Více než 11 % pokles ekonomické aktivity ve stejném roce spolu s poklesem reálných mezd byl způsoben především zánikem předchozího trhu RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci) a následnou potřebou přeměrování na západní trh. Během následujících 4 let se podařilo snížit inflaci pod 10 %, obnovit ekonomický růst, udržet nízkou nezaměstnanost, přijatelný deficit veřejných financí, stabilitu kurzu koruny a v neposlední řadě významný zahraniční kapitál ve formě investic.

Od poloviny 90. let se však postupně objevovaly problémy. Postup růstu mezd před růstem produktivity práce a částečně i volnější fiskální politika vedly ke zvýšení vnitřních nerovnováh. V podmínkách české ekonomiky s malým, otevřeným a fixním kurzem se to projevilo nikoli zrychlením inflace, ale růstem dovozu a růstem deficitu běžného účtu platební bilance. Výsledkem byl pokles důvěry zahraničních investorů a následný masivní odliv krátkodobého kapitálu. V květnu 1997 prudké znehodnocení koruny přimělo ČNB opustit systém pevného směnného kurzu a nahradit jej systémem volného pohybu směnného kurzu (tzv. plovoucí směnný kurz). Důsledkem měnového šoku ve druhé polovině roku 1997 inflace zrychlila z květnových asi 6 % na lehce přes 10 % a přes 13 % se dostala v prvních

pěti měsících následujícího roku. Inflační tlaky souvisely do značné míry s náklady v důsledku znehodnocení směnového kurzu a také regulovaných cen a nepřímých daní. Snižít inflaci a oživit ekonomický růst se podařilo až v roce 1999. Nový systém měnové politiky v podobě inflačního cíle vedl k postupnému zpomalování inflace.

Aby tedy ekonomika po pádu komunistického režimu díky Sametové revoluci získala podobu jako má dnes, bylo nutné podniknout určité kroky.

3.1.3 Vývoj po roce 2000

Dalším milníkem byl podle ČSÚ (2014d); (2018f), rok 2000, kdy ekonomika začala ožívat. K tomu napomohly především fixní investice hlavně do strojů a technologického zařízení, čímž se zvyšoval průmysl a s ním později i hospodářský růst. Obrovskou pomocí byl pak nový zákon o investičních pobídkách, který přišel v platnost na začátku roku 2000 a snižoval spodní hranici pro poskytnutí investičních pobídek z 25 na 10 miliard dolarů, čímž se do ekonomiky dostala spousta peněz důležitých pro rozvoj. Bohužel došlo ke zpomalení v roce 2002, kdy Česko zachvátili povodně, které patřily k nejhorším přírodním katastrofám v historii republiky. V dalším roce pak opět dochází k růstu, a to především díky spotřebě domácností, fixnímu kapitálu a průmyslové výrobě. Rok 2004 byl pro Českou republiku společně s dalšími devíti státy zlomový díky vstupu do Evropské unie. Následně v roce 2006 získala Česká republika od Světové banky status vyspělé země. Což znamenalo, že přestala získávat podporu od banky, a naopak do ní bude odvádět finanční prostředky, které Světová banka následně poskytne chudším zemím.

3.2 Domácnosti a jejich význam v české ekonomice

Hlavní funkcí domácností je podle Hronové (1997, s. 60) spotřeba. Sektor domácností tvoří nejen fyzické osoby, které jsou sdružené do samostatných jednotek ale i drobní podnikatelé. Klasické domácnosti tvoří spotřebu a drobní podnikatelé působí jako výrobci. Drobný podnikatel je ten, jehož právnická osoba se neliší od fyzické osoby provozovatele produktivní činnosti. Tím je myšleno, že podniká podle živnostenského zákona, ale není zapsán v obchodním rejstříku. Příkladem těchto podnikatelů mohou být například poradci, zemědělci, umělci apod. Toky, které se vztahují ke klasické domácnosti a k činnosti drobného podnikatele, který do domácnosti náleží, se v převážné většině nedají oddělit. Ze

statistického hlediska je tedy správnější začlenit činnost drobného podnikatele do činnosti sektoru domácností než do sektoru nefinančních podniků.

Jak uvádí Hindls (2007, s. 189), v národním hospodářství, jsou domácnosti sektorem spotřebitelů, tudíž jejich hlavním ekonomickým posláním je právě spotřeba za účelem uspokojení svých potřeb. Ze spotřebního chování domácností dále také vyplývá jejich rozhodování o úsporách, jejichž úroveň se formuje dle výsledků veřejného i soukromého sektoru.

Dle ESA 2010 (2013a) lze domácnost také definovat jako “malé skupiny osob, které sdílejí stejné ubytování, sdružují své důchody a majetek a společně spotřebovávají určité druhy výrobků a služeb, zejména bydlení a jídlo”. Do sektoru jsou zahrnuti jednotlivci, skupiny jednotlivců, jednotlivci či skupiny vytvářející výrobky a nefinanční služby pro vlastní užití, společenství, která nemají právní status a jsou tržními výrobci, individuální vlastníky a osoby žijící trvale v institucích, které mají malou nebo žádnou samostatnost v rozhodování nebo jednání v ekonomických věcech mezi něž se řadí dlouhodobě nemocní, trvale žijící v domovech důchodců nebo vězňové ve výkonu dlouholetého trestu odnětí svobody.

3.3 Teorie spotřeby a úspor

Jak uvádí Samuelson (1995, s. 133) „*To, co se nespotřebuje – to, co se uspoří – je k dispozici pro národní investice, a právě investice jsou hybnou silou dlouhodobého ekonomického růstu. Chování spotřeby a úspor patří proto mezi nejdůležitější otázky makroekonomie.*”

Spotřeba a investice hrají podle Samuelsona (1995, s. 126-129) ohromnou roli v ekonomice státu. Pokud stát (nebo jeho domácnosti), spotřebuje velkou část důchodů, tudíž jich málo uspoří, pak nemá tak silný kapitál pro investice. V opačném případě, kdy se tvoří velké úspory, vzniká díky nim i prostor pro investice do rozvoje výroby a produktivity a ekonomika tak získává růstový potenciál. Spotřeba se skládá z výdajů domácnosti na finální statky a služby. Rozdělují se dále na statky s dlouhodobým užitím (například nemovitosti či nábytek) a statky s krátkodobým užitím (například potraviny). Pod službami si lze představit například vzdělání či gastronomické služby a turistika.

Samuelson (1995, s. 126) vychází z domněnky: „Mezi důchodem, spotřebou a úsporami je těsná závislost. Úspory jsou tou částí důchodu, která se nespotřebovává. Úspory se tedy rovnají důchodu zmenšenému o spotřebu.”

Pod úsporami si dle Jurečky (2018b, s. 300-301) lze představit částku, kterou si domácnosti spoří z disponibilního důchodu (z příjmů po odečtení daní a přičtení transferů). Tento předpoklad podle Jurečky (2018b, s. 300) vychází z funkce:

$$S = Y - C, \quad [3.1]$$

kde

S jsou úspory (Savings),

Y disponibilní důchod (Disposable income)

a C je spotřeba (Consumption).

Vývoj míry úspor je podle ČNB (2012a) závislý na mnoha aspektech, kterými můžou být například inflace, úroková míra či nezaměstnanost. Tyto zmíněné aspekty mají na vývoj míry úspor pozitivní i negativní dopady, které ovlivňují vývoj jak hromadně, tedy všechny domácnosti najednou, tak i samostatně, tedy na jednotlivé domácnosti dle jejich osobního postavení ke změnám a díky nim i vzniklým situacím.

Dle myšlenky Samuelsona (1995, s. 124), na spotřebu či spoření má vliv i výše disponibilního důchodu. Se zvyšujícím se důchodem rostou i výdaje na některé statky a služby, především ty luxusní. Lidé jedí více a hlavně kvalitněji, přiklánějí se spíše k luxusnějším značkám a zkrátka si dopřávají to, co si dříve nemohli či ani nechtěli dovolit. Naopak v případě poklesu důchodů dochází k opačným úsporám, tedy k jejich čerpání. V každé domácnosti existují fixní náklady (nájem, energie či potraviny), minimum, pod které není možné klesnout, a tak je nutné sáhnout do úspor, či si dokonce půjčit.

3.4 Míra úspor domácností

Jak uvádí Steckerová (2022) Úspory domácností jsou čím dál více řešeným tématem, a především v nelehké době silné inflace a slabé dynamiky disponibilních příjmů se úspory stávají čím dál důležitějšími. V roce 2022 se nejspíše z důvodu opatrnosti plynoucí z nejistot

na trhu práce a očekávání dalších restriktivních opatření fiskální politiky, dokonce stali úspory tak důležitými, že klesá i reálná spotřeba.

Hrubá míra úspor dle myšlenky ČSÚ (2005a) a Eurostatu (2022b) tradičně představuje poměr hrubých úspor a disponibilního důchodu domácností. V Evropě se ale od roku 1993, díky systému národních účtů (SNA 1993), zavedla zvláštní úprava o změnu čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů. Nutno podotknout že například USA tento systém neuznává a pro výpočet používá tradiční způsob, který do značné míry komplikuje mezinárodní srovnávání míry úspor. Hrubé úspory jsou tou částí hrubého disponibilního důchodu, která není použita jako výdaj na konečnou spotřebu.

Míra úspor se dle Eurostatu (2022b) počítá na základě sesbíraných čtvrtletních dat, rozdělených podle jednotlivých institucionálních sektorů. Mezi sektor domácností se zahrnují všechny domácnosti a neziskové instituce domácnostem sloužící. Sektorové účty musí být sestavovány na základě zásad Evropského systému účtů (ESA 2010). Data jsou vyjadřována v procentech, a to jak sezonně neočištěné, například pro porovnávání dat a sezónnosti v dlouhém čase, tak i v sezonně a kalendářně očištěné formě například pro porovnávání dat v čase krátkém.

Holman (2010, s. 49-62), že spory obyvatel jsou předmětem zájmu především pro vládu, protože podle makroekonomických tezí se úspory stávají důležitými investicemi ve vztahu k růstu hospodářství a tím k růstu bohatství státu. Úspory domácností rozebírají i soukromé ekonomické subjekty, např. banky, které identifikují situaci na trhu a zaujmou k ní stanovisko, dávají doporučení a předpovídají budoucí situaci.

Získaná data se dle ČSÚ (2005a) využívají především k porovnání jejich vývoje v čase a tím i sledování například reakce spotřebitelů na příznivý či nepříznivý vývoj ekonomiky. Dále lze data využít i k porovnání s makroekonomickými ukazateli, jako je hrubý domácí produkt, míra inflace, meziroční růst či pokles reálné mzdy, obecná míra nezaměstnanosti nebo saldo státního rozpočtu, či dokonce k sledování vzájemné reakce na chování těchto ukazatelů.

3.5 Faktory ovlivňující míru úspor domácností

Samuelson (1995, s. 134) vychází z domněnky: „*Ekonomové občas upozorňovali na další důležité veličiny, které určují úspory nebo spotřebu. Někteří z nich v posledním*

desetiletí pod vlivem poklesu národní míry úspor poukazovali na vysokou míru zdanění a na nízké reálné (očištěné o inflaci) výnosy z úspor. Martin Feldstein, profesor Harvardské univerzity a předseda ekonomických poradců prezidenta Ronalda Reagana, dokazoval, že velkorysý systém sociálního zabezpečení snižuje osobní úspory. Protože očekáváme, že při odchodu do penze budeme dostávat od vlády vysoké starobní důchody, spoříme dnes na penzi méně. Jiní ekonomové zase dospěli k názoru, že spotřebitelé mají sklon spořit více, když se rozbíhá inflace. Jaký je význam ostatních vlivů – mimo vliv důchodu – na spotřebu? Jen zřídka existují pochybnosti o významu bohatství, sociálních faktorů a očekávání pro ovlivňování výše úspor. Avšak hlavním činitelem, který rok od roku ovlivňuje změny ve spotřebě, jsou změny v důchodech spotřebitelů.”

3.5.1 Definice inflace

Inflace je jeden z nejvíce známých makroekonomických pojmů. Vzbuzuje v lidech negativní emoce víc než cokoli jiného a představuje tak ekonomické a sociální čisté zlo. Dokonce i v ekonomice obecně vzbuzuje spíše negativní myšlenky a potřebu proti ní bojovat. Vyskytují se ale i pozitivní názory na inflaci. Málokdo si uvědomuje, že mírná inflace, která je pod kontrolou, ekonomice dokonce pomáhá.

Inflace je dle Jurečky (2017a, s. 128) definována jako zvyšování cenové hladiny statků a služeb, tedy snižování kupní síly peněz. Kupní síla se mění nepřímo úměrně vůči růstu cenové hladiny.

Dle ČSÚ (2016e) lze v praxi chápat inflaci tak, jako by se z hodnoty peněz v čase část odečítala, přitom jejich počet zůstává stále stejný, tedy 200 korun dnes, bude i za 10 let stále 200 korun. Tento jev je způsobený zvyšováním cen statků, takže zatímco v roce 2002 například chléb stál méně než 15 Kč, v roce 2022 za stejný chléb zaplatíte téměř 40 Kč, tedy o pouhých 20 let později si za stejné množství peněz koupíte o více jak polovinu méně chleba. Bohužel chléb není to jediné, čemu za uplynulou dobu stoupla cena.

Dyntarová (2008, s. 57) uvádí, že nárůst cen nebývá u všech statků a služeb identický. Celková úroveň všech druhů zboží se nazývá cenová hladina, k jejíž měření se používají cenové indexy. Jedná se o vážené průměry vybraných druhů statků a služeb, tzv. spotřební koš.

Dle Šedivé (2022) procentuální vyjádření inflace udává o kolik se kupní síla snižuje meziročně, respektive o kolik se v průměru zvýšily ceny statků ve spotřebním koši. Každý ale nakupuje jiné statky, a tak se jedné osoby inflace může dotknout více než druhého. Důvodů Inflace může být hned několik. Od nepříznivých podmínek ekonomiky, přes válečný stav až po jednoduché zdražování kvůli snížení objemu nabídky.

Dle Traxlera (2019) a informací dostupných na Patria (1997-2022), je nejčastěji používaný index pro měření cenové hladiny tzv. CPI (Customer Price Index), neboli index spotřebitelských cen. Jak již vyplývá z názvu, jedná se o index změn cen statků a služeb, které nakupují domácnosti. Měření vývoje cen pomocí tohoto indexu spočívá v porovnání ceny nákupu typického spotřebního koše statků a služeb ve dvou srovnávacích obdobích. Porovná tedy cenu například v lednu 2022 oproti lednu 2021. Ve spotřebním koši je zhruba 450 položek, které mají přidělenou váhu na základě celkové spotřeby domácností, ne každá domácnost si dopřává stejné množství i typy statků. Mezi statky určenými pro výpočet je zařazeno potravinářské zboží (Jídlo, pití, tabákové výrobky), nepotravinářské zboží (oblečení, potřeby pro domácnost, zboží pro dopravu a volný čas atd.) a služby (sociální péče, zdravotnictví, bydlení, ubytování, doprava, vzdělávání i finanční služby).

Z hlediska úplné porovnatelnosti údajů by dle Jurečky (2017a, s. 130) bylo přesnější, pokud by se pomyslný obsah spotřebního koše měnil po co nejdelších intervalech. Požadavky domácností se ale v čase mění, a tak je potřebná alespoň občasné přepracování tohoto seznamu, přičemž v Česku se tento interval pohyboval okolo pěti let. V posledních letech je tento interval kratší. V rámci přepracování struktury spotřebního koše, se odebírají ty produkty, které v zastoupení v nákupech slábnou, a naopak se přidávají ty statky, jejichž nákup stoupá.

3.5.2 Definice úrokové míry

Úrok dle informací Raiffeisen (2022) představuje náklad na půjčku peněz, nebo také výnos v případě půjčení svých úspor. Pokud si tedy někdo půjčil od banky, úrok je část, kterou bance zaplatí za úvěr, a pokud si vloží peníze například na spořicí účet, úrok je část, kterou vydělá.

Dle informací dostupných na Finex (2020) úroková míra (jinak také sazba) vyjadřuje v procentech onu poměrnou část. Pokud si tedy představíme dvě osoby, jednu, která peníze

poskytuje ze svých úspor, a druhou, která si je půjčí, pak při úvěru 100 000 Kč a 6% úroku z půjčené částky (tedy 6 000 Kč), dlužník zaplatí věřiteli 106 000 Kč.

Dále se dle ČNB (2022c) úroková míra dělí na nominální a reálnou. Nominální úroková míra je taková, která představuje pouze částku v okamžité peněžní hodnotě, tedy v našem případě 6 000 Kč při 6% úroku. Pokud by se jednalo o krátkodobou půjčku, pak 6 000 Kč ze 100 000 zní dobře. V případě, kdy se ale jedná například o hypoteční či jiný dlouhodobý úvěr, ona částka 6 000 korun časem podlehne inflaci. Na straně dlužníka, se jedná o příznivý jev, protože například se současně stoupající platem se tato částka stává čím dál více zanedbatelnou. Na druhé straně věřitele už to ale tak příznivé není, protože jeho potenciální zisk se nepřímo snižuje (dochází k degradaci kupní síly).

Dle ČNB (2022c) Z tohoto důvodu existuje pojem reálná úroková míra, která vzniká tím že se tzv. Defluje nominální úroková míra, tedy sníží se o skutečnou či očekávanou míru inflace. Čímž je získána přibližná, či dokonce přímá kupní síla úroku. Výpočet se může lišit podle toho, kdy se provádí. Zdáli se jedná o ex-ante, či ex-post.

V případě, kdy se výpočet provádí ještě před skončením období, se dle ČNB (2022c) jedná o ex-ante, kdy se používá pouze očekávaná míra inflace, nemusí být výpočet přesný a vyjde tzv. Ex-ante úrokové míry. Pokud se výpočet provádí po skončení, jde o ex-post výpočet, kdy se použije skutečná míra inflace, vyjde tedy opravdová hodnota úrokové míry a vyjde ex-post úroková míra.

3.5.3 Definice nezaměstnanosti

Dle ČSÚ (2007b) je v české statistice nezaměstnaný popisován dvěma způsoby. První popis vychází z evidence uchazečů o zaměstnání na úřadu práce, která vymezuje tzv. „registrovanou nezaměstnanost“. Druhá definice nezaměstnanosti využívána ve Výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS), je založena na mezinárodní definici ILO, podle které jsou nezaměstnanými všechny osoby starší 15 let, které ve sledovaném období souběžně splňují tři podmínky. Tyto osoby nebyly zaměstnané, hledaly aktivně práci, byly připraveny k nástupu do práce nejpozději do 14 dnů.

Od určité věkové hranice lze dle Helíska (1996, s. 121) dělit obyvatelstvo do tří skupin, kterými jsou zaměstnaní, nezaměstnaní a ostatní. Zaměstnaní obyvatelé mají placené zaměstnání nebo se sebe-zaměstnávají. Nezaměstnaní obyvatelé nemají placené zaměstnání

ani sebe-zaměstnání ale aktivně hledají práci jsou ochotni během určité doby do zaměstnání nastoupit. Tyto dvě skupiny tvoří ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní sílu státu. Ostatní nebo také ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou například studenti, penzisté, ženy v domácnosti. Tedy ti, co nejsou schopni vykonávat zaměstnání. Nejúčinnější způsob vyjádření nezaměstnanosti a její vývoj pomocí míry nezaměstnanosti jako procentního podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Nezaměstnanost můžeme ještě členit na dobrovolnou, kdy je počet uchazečů o práci menší než počet volných pracovních míst a nedobrovolnou, kdy je počet uchazečů vyšší než volná pracovní místa. Někdy se uvádí, že dobrovolná nezaměstnanost je týká lidí, kteří preferují volný čas.

Je-li na trhu práce stejný nebo vyšší počet pracovních míst, než je nezaměstnaných, nazýváme dle Dyntarové (2008, s. 64) tento stav jako přirozená míra nezaměstnanosti. V tomto případě je inflace stabilní.

Dyntarová (2008, s. 64) uvádí, že nezaměstnanost se dle příčin vzniku dělí na frikční, strukturální, cyklickou, sezónní a dobrovolnou. Frikční nezaměstnanost je pouze dočasná a krátkodobá. Představuje období mezi ukončením posledního zaměstnání a nalezením nového pracovního místa. Pro ekonomiku nepředstavuje závažný problém. V případě strukturální nezaměstnanosti, jinak také systémové, se jedná o problematiku způsobenou změnou struktury ekonomiky, tedy neshodující se nabídkou práce a poptávkou po ní. Nezaměstnaný z tohoto důvodu nemůže sehnat pracovní místo. Řešení může představovat rekvalifikace. Cyklická nezaměstnanost je dána cyklickým kolísáním ekonomiky, tedy průběhem hospodářského cyklu, kdy v recesi není zaměstnáno tolik lidí jako v období konjunktury. Sezónní nezaměstnanost je typická pro zemědělství, cestovní ruch a stavebnictví, a souvisí například s ročním obdobím, kdy je v zimě daleko menší poptávka po stavařích. Dobrovolná nezaměstnanost představuje jedince, kteří dobrovolně nechtějí být zaměstnaní, například kvůli nabízeným podmínkám trhu a nezahrnuje se do statistiky nezaměstnaných. Většina ekonomů sdílí společný názor, že nedobrovolnou nezaměstnanost způsobují nepružné mzdy. V praxi má příliš vysoká minimální mzda negativní dopad na trh práce.

Stejně tak jako inflace, i nezaměstnanost má negativní vliv na ekonomii. Její dopady jsou jak ekonomické, tak i sociální. Narozdíl od inflace, nezaměstnanost postihuje pouze některé jedince, kdežto inflace postihuje celou populaci.

Dle informací od Šmajsové Buchtové (2011-2013) lze říci že, existuje-li vysoká nezaměstnanost, znamená to, že země nevyužívá všechny své zdroje produkce, čímž dochází ke ztrátě produktu ekonomiky. Přetrvávající nezaměstnanost může způsobit zvyšování schodku státního rozpočtu. Důvody jsou vyplácení podpor v nezaměstnanosti, finanční zajišťování chodu úřadů práce a vytváření aktivní politiky zaměstnanosti. Vysokou nezaměstnaností se také snižují příjmy státu z daní, které platí zaměstnanci, pokud pracují. Nízký disponibilní příjem rodin způsobuje to, že nakupují menší množství zboží a v důsledku toho se sníží výběry nepřímých daní. Dlouhodobě nezaměstnaní jsou postihnuti i po stránce sociální. Plynutím času přicházejí o zkušenosti, praktické a teoretické znalosti. Všechny tyto faktory ovlivňují výkon zaměstnance po nástupu do práce, protože jsou oslabeny lidské faktory. Jsou-li neúspěchy při hledání zaměstnání opakované, roste doba nezaměstnanosti a tím se snižuje veškerá motivace, protože si zvykne na množství volného času a pobírání sociální podpory. Dalším důsledkem nezaměstnanosti může být zvyšování trestných činů. Nezaměstnaní si tímto způsobem pokoušejí zajistit finanční prostředky. Nárůst kriminality je spojen se zvýšením výdajů pro zajištění policejních služeb, soudnictví a případné vězeňské služby.

Snížit důsledky nezaměstnanosti i dobu hledání pracovního místa je dle Jurečky (2017a, s. 165-168) možné díky hospodářské politice vlády. K omezení nezaměstnanosti vlády používají kombinaci expanzivní fiskální a monetární politiky – podporou agregátní poptávky se snaží o docílení ekonomického růstu a optimálního využití potenciálu země. Další možností, jak tuto situaci řešit je aktivní politika zaměstnanosti, která je zabezpečována Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR společně s úřady práce. Využívají k tomu tyto nástroje: dotace podnikatelům na společensky účelná pracovní místa, která jsou obsazována nezaměstnanými registrovanými na úřadech práce, organizování veřejně prospěšných prací, rekvalifikační programy apod.

3.6 Alokace úspor

Odkládat si peníze je dle Tonky (2021) důležité a důvodů pro jejich spoření může být mnoho. Ať už si ale chtějí členové domácnosti šetřit na dovolenou, nebo jsou jen opatrní a chtějí si odložit peníze jako rezervu na horší časy, je důležité brát ohled na některé aspekty. I když spouště lidem může připadat díky alespoň základní finanční gramotnosti naprosto jasné, že peníze mají určitou hodnotu, o kterou postupem času přicházejí, stále se najdou jedinci, kteří mají své peníze tzv. „pod polštářem“ či na běžném účtu, nebo minimálně nepodnikají takové kroky, kterými by jejich znehodnocení zamezili. Nejen, že volné prostředky podléhají inflaci, ale navíc jsou v takové likvidní formě, že mnohdy jednoduše dojde k jejich utracení.

Stejně tak, jako má každý jiný důvod ke spoření, mají jedinci i rozdílnou představu o částce kterou chtějí či jsou schopni uspořit. Jak uvádí Fondee (2022) na svém blogu, částka se odvíjí od měsíčních příjmů a pravidelných výdajů, běžně se ale doporučuje částka v rozmezí od deseti do dvaceti procent z měsíčního příjmu. Záleží ovšem na cílové částce, pokud je stanovená, jako například v případě dovolené, stačí pouze spočítat kdy bude potřeba mít peníze k dispozici a podle toho zvolit úměrnou měsíční částku. Pokud je ale důvodem spoření vytvoření finanční rezervy, doporučuje se zvolení částky, která nebude v měsíčním rozpočtu chybět a její pravidelné spoření je dlouhodobě udržitelné. Pravidelnost je pak jedním z nejdůležitějších aspektů při spoření, domácnost si díky ní vytvoří zdravý návyk a naučí se tak s penězi dopředu nepočítat.

3.6.1 Faktory ovlivňující preference při alokaci úspor

Stejně tak jako mají domácnosti či jedinci na trhu jiný důvod k tvoření úspor, mají i jiné přístupy, preference a výhrady díky kterým se při jejich alokaci chovají a rozhodují jinak. Vzhledem k obrovskému portfoliu spořicíh produktů, které je v současné době k dispozici, existuje zároveň i mnoho faktorů, ovlivňující rozhodnutí spotřebitelů.

Dle Šmejké (2021) je nejčastějším faktorem, který ovlivňuje chování spotřebitelů na trhu **finanční gramotnost**. Jedná se v podstatě o soubor znalostí, dovedností a postojů, které jsou důležité při dosahování úspěchů pomocí zodpovědného finančního rozhodování. Finančně gramotný člověk se orientuje v peněžní a cenové problematice a ví, jak

zodpovědně hospodařit se svým či rodinným rozpočtem, včetně správy finančního majetku a dluhů v souvislosti s měnícími se životními situacemi.

Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) (2022b), je finanční gramotnost rozdělena do tří rovin. První rovinou jsou základní principy, ke kterým nejsou potřebné velké matematické schopnosti. Na další úrovni gramotnosti, je člověk schopen základní principy správně aplikovat. Na nejvyšší úrovni je pak zahrnuta schopnost aplikovat tyto principy ve složitých souvislostech, konkrétních situacích i v životě ve společnosti. První dvě úrovně jsou spíše teoretickými znalostmi a lze se je naučit třeba i ve škole, na internetu či od finančního poradce. Třetí úroveň je ale budována a rozvíjena už spíše individuálně u každého zvláště díky jeho osobnímu poznávání. V rámci ní se jedná především o přístup k samotným informacím a jejich obohacování, osobní postoj k finanční problematice a sebedůvěra při řešení vzniklých situací, či jednání na základě vlastních zkušeností. Nejdůležitější je pak rozlišit, které produkty jsou pro spotřebitele vhodné.

Dalšími důležitými faktory ovlivňujícími rozhodnutí spotřebitele při alokaci úspor bývá jejich **likvidita**. Dle Monety (2022b) se jedná o ukazatel toho, jak rychle je možné aktivum přeměnit v hotové peníze bez vytvoření ztráty spojené s převodem. Čím rychlejší je tedy přeměna, tím likvidnějším se dané aktivum stává. V některých případech je likvidita jasně uvedena ve smluvních podmínkách. Například u vkladní knížky je to výpovědní lhůta, u termínovaného vkladu doba vkladu a u stavebního spoření je stanovena smluvními podmínkami. V jiných případech je ale likvidita variabilní a její proměnlivost závisí na trhu. Například při prodeji nemovitosti, kterou za danou cenu nikdo nebude chtít, je likvidita nulová, protože není možné nemovitost bez ztráty prodat. Často bývá doporučováno tzv. „nesázet vše na jednoho koně“ a rozdělit své úspory do různých vkladů s rozdílnou likviditou.

Různé uložení úspor s různou likviditou či výnosem, přináší zároveň i rozdílné riziko, které v sobě skrývá. Obecně se dá říct, že riziko představuje pravděpodobnost negativního dopadu na investici, v podobě ztráty části či dokonce celých úspor. Obvykle dle portálu Czechwealth (2006-2021) platí, že čím vyšší je riziko, tím vyšší je i očekávaný výnos. Některé z aktiv, jako jsou například stavební spoření, musí být ze zákona pojištěny. Například podílové listy, se ale pojistit nedají, a v případě krachu některé ze společností, o peníze klient přijde. Posledním aspektem je pak kombinace rizika s likviditou, pokud totiž

nejdou vložené prostředky dostatečně likvidní, nelze s nimi v případě potřeby eliminace nastávajícího problému náležitě manipulovat.

Pravděpodobně tím nejdůležitějším faktorem při výběru spořicího produktu bývá výnos. Ten je ale v úzkém spojení s rizikem, což tedy znamená, že čím vyšší riziko je, tím vyšší je i potenciální zisk. Opatrnější spotřebitelé tedy mnohdy vyberou raději produkt s nižším ziskem ale bez rizika ztráty. Naopak odvážnějším a agresivnějším spotřebitelům pomáhá vidina vyššího zisku s překonáním obav z neúspěchu a ztráty.

Jedním z faktorů ovlivňující preferenci při alokaci úspor bývá dle Lenerta (2009) věk. Obecně platí, že čím starší spotřebitel je, tím konzervativnější a opatrnější přístup by měl volit. Pro staršího člověka, například v důchodu, je tedy lepší přijmout spíše nižší riziko s likvidnější formou aktiv i za předpokladu menšího zisku než riskovat ztrátu celé úspory. V nižším až středním věku je pak možné volit produkty s vyšším rizikem a nižší likviditou ovšem za předpokladu vyššího výnosu. Úspory jsou dočasně postradatelné a v případě úplné ztráty, má mladší spotřebitel větší šanci se s ní vyrovnat. Poslední jsou pak produkty pro děti, ty si sice nespoří sami, ale mohou jim spořit například rodiče. Je ale důležité dbát na věkovou hranici, kdy jim peníze budou k dispozici.

3.6.2 Charakteristika vybraných spořicích produktů

K tomu, aby se objem finančních prostředků nejen nesnižoval ale dokonce došlo k jeho navýšení, slouží spořicí produkty bank. Každý spořicí produkt má jiné výhody, parametry, podmínky pro založení, a dokonce i odlišnou likviditu uložených peněz.

Asi tím neznámějším a nejtradičnějším ale dnes už zastaralým produktem pro spoření peněz jsou **vkladní knížky**. Dle Cvejnové (2019-2022a) se jedná o nejstarší formu spoření, která se datuje už do 19. století. Má tradiční fyzickou podobu, je v ní jasná evidence pohybů financí a její obsluha je snadná. Bohužel, její úrok se pohybuje od nízkých, skoro až nulových zlomků procenta do maximálně jednoho procenta. Nejen že tedy vkladu nijak zásadně nezvyšuje jeho hodnotu, ale dokonce ani nepokryje roční inflaci. V těchto souvislostech se tedy jedná spíše o jinou podobu běžného účtu s nízkou likviditou.

Existují čtyři základní typy vkladních knížek, které se dle Jandy (2011, s. 77) liší v bonusech a výhodách. Dříve byly často zakládány dětské vkladní knížky, na které rodiče měsíčně odkládali určitou sumu svým dětem, která jim měla později pomoci například

v postavení se na vlastní nohy. Knížku mohl založit jedině zákonný zástupce na jméno dítěte, vkládat na ni mohl následně kdokoliv. Jako další existují vkladní knížky s výpovědní lhůtou, ta obvykle činí patnáct dnů až dva roky. Podle předem stanovené délky výpovědní lhůty se i odvíjí výše úrokové sazby. Stejně tak existuje i vkladní knížka bez výpovědní lhůty, lze tedy s penězi manipulovat ihned, čemuž ale odpovídá i úroková sazba, která je znatelně nižší než v případě ostatních druhů. Posledním typem jsou výherní vkladní knížky, ty nemají žádné předem smluvené procento úročení, ale jako bonus nabízejí možnost výhry obnosu ve výši až jednoho milionu korun.

Největší výhodou vkladních knížek byla dle Půlpánové (2007, s. 265 - 266) možnost anonymity jejich držitele, s anonymními vkladními knížkami mohl totiž dle libosti manipulovat kdokoliv, kdo je právě tzv. držel v ruce. Jednalo se tedy o jakýsi typ bezhotovostní formy peněžních prostředků. Tento typ vkladních knížek byl ale bohužel v roce 2002 zrušen a knížky museli být držitelem přihlášeny na jméno z důvodu jasného majitele každé koruny, která je v bance uložena. Knížky, nepřihlášeny na jméno pak nebyly dále úročeny a žádné další banka nemohla vydávat. Uložené peníze si držitelé mohli v bankách běžně vybrat do konce roku 2012, v případě České spořitelny byla lhůta prodloužena do roku 2015 a následně pak do roku 2016. V případě, že si své peníze držitel vkladní knížky nevyzvedl, připadají této peníze podle zákona bance. V roce 2016 Česká spořitelna stále evidovala okolo dva a půl milionu anonymních vkladních knížek, přičemž na přibližně devadesáti osmi procentech z nich nebyla částka přesahující pět tisíc korun. Na konci roku, kdy tento typ vkladních knížek končil, činila celková suma v nich uložených peněz zhruba 120 miliard korun.

Jedním z nejpoužívanějších a nejefektivnějších způsobů, jak zhodnotit uspořené peníze je dle Cvejnové (2022b) **spořicí účet**. Ten je, dalo by se říct, něčím mezi běžným účtem a termínovaným vkladem. Na jedné straně má podobnou, ne-li dokonce stejnou likviditu uložených peněz jako běžný účet, takže lze peníze vybrat v případě potřeby ihned, i když třeba bez úroku, díky čemuž slouží jako ideální prostor pro uložení prostředků, které domácnost či jedinec neplánuje utratit v nejbližší době. Na straně druhé pak přináší mnohdy podobné úroky jako termínovaný vklad, ač s jinými podmínkami pro jejich dosažení. Obvykle se tento druh účtu zřizuje na dobu neurčitou a bývá často nabízen jako doplněk

k účtu běžnému, mnoho bank ho ale nabízí i jako samostatný produkt. Výhodou je jeho nízké riziko, většina bank má své spořicí účty totiž pojištěné do sta procent uložených peněz až do výšky sto tisíc euro. Různé banky mají u svých spořicích účtů i různé podmínky a tím i výhody či nevýhody. Jednou z podmínek mnohdy bývá minimální nebo maximální výše vkladu, určující výši úroku, kterým se bude obnos zhodnocovat. Většinou se jedná spíše o maximální výši, běžně v řádu nižších statisíců, po jejíž překročení bude uložená částka zhodnocována například pouze desetiny procenta. Zřídka je mezi podmínkami i dolní hranice pro dosažení úroku, ta ale nepřekračuje desítky tisíc korun. Další podmínkou pak především u spořicích účtů přidruženým k běžným účtům, bývá určitý počet plateb, které musí být kartou v daném měsíci uhrazeny, počet ale bývá běžně v řádu jednotek použití (např. pět).

Spořicích účtů je dle portálu banky.cz (2022) velký počet, některé banky jich mají dokonce i více, jen s jinými podmínkami. Méně častý je úrok pouze v řádech desetin procenta, nejčastější pak od dvou až do zhruba pěti, nejvyšší pak lehce přes šest procent. Čím vyšší úrok je, tím více bývá svázán různými podmínkami, u těch nejvyšších pak bývá nabízen pouze jako bonus. I když bohužel ani nejvyšší, v současné době nabízený úrok spořicího účtu, na pokrytí vysoké inflace poslední doby stále nestačí, na uložení rezervy na zaplacení nečekaných výdajů, či uložení menšího množství peněz je ale ideální. Sice inflaci neporáží, ale alespoň neztrácí svou kupní sílu takovou rychlostí.

Další alternativou pro spoření je dle Hájkové (2022) **termínovaný vklad**. Na rozdíl od spořicího účtu má ale předem smlouvenou dobu pro uložení peněz, během které není možné s obnosem, jakkoliv manipulovat, čímž se vklad stává poněkud méně likvidním a tím je tato alternativa i méně atraktivní pro některé jedince. Díky svým nevýhodám ale nabízí termínovaný vklad i výhodu, kterou je vyšší úrok, který stejně jako v případě spořicího účtu začíná již od nízkých desetin procenta, vystoupat ale v kombinaci s určitými podmínkami může až přes 6 procent. Jednou z podmínek pro vyšší úrok bývá délka období, po kterou jsou peníze uloženy a zúročovány, která vklady běžně dělí na krátkodobé (týden až rok), střednědobé (dva až čtyři roky) a dlouhodobé (pět a více let). Čím delší je smlouvená doba uložení peněz, tím vyšší je i aplikovaný úrok. Důvodem, proč je v případě termínovaných vkladů vyšší úrok než u spořicích účtů, je právě záruka, že peníze nebudou beztrestně

vybrány před skončením předem smlouveného období, díky čemuž může banka lépe plánovat své operace s uloženými penězi a tím je i lépe zhodnocovat. V případě, že ale nastane situace, kdy je potřeba peníze vybrat před skončením lhůty, banka ve smlouvě předem uvádí i případný postih. Některé banky pouze odeberou úrok, jiné si z vložené částky vyberou sankční poplatek, buďto v jednorázové výši, nebo vyměřený procentuálně (např. 2 %). Na délku lhůty a její ukončení je ale dle portálu potřeba dbát i v případě kdy peníze není potřeba vybrat, je totiž nutno hledět i na případné prodlužování. Dle Jandy (2011, s. 59 - 63) se termínované vklady dělí na jednorázové a revolvingové. V případě těch jednorázových se po skončení období úročení peníze připsou na běžný účet i s úrokem, pro pokračování je tedy nutné vytvořit si s bankou nový termínovaný vklad. Jinak je tomu ale u revolvingových, protože v případě že se peníze nevyberou včas, či není zažádáno o ukončení termínovaného vkladu, po skončení lhůty, se hned po připsání úroku z obnosu stává opět termínovaný vklad, na stejně dlouhou dobu, pouze se může změnit nový úrok na základě platné bankovní sazby. Posledním parametrem je výše uložené částky. Na rozdíl od spořicíh účtů, kde běžně stačí vložit už pár jednotek korun, u termínovaných vkladů je spodní hranice nastavena bankou poněkud výše. Někdy jde jen o pár tisíc, setkat se ale lze i se spodní hranicí sto tisíc korun a více, či je dokonce možné v případě některých bank využít individuálních termínovaných vkladů pro firmy a podnikatele, kde se spodní hranice pohybuje dokonce i okolo pěti milionů korun. Maximální hranice se pohybuje v běžném případě okolo deseti milionů, v individuálních případech je pak neomezena.

Jak udává Ministerstvo Financí ČR (2019a) **doplňkové penzijní spoření**, dříve známé jako penzijní připojištění, patří do třetího pilíře důchodového systému, definovaného jako vlastní investice a úspory občana, které jsou na rozdíl od prvních dvou pilířů (státní penze a penzijní fond) dobrovolné. Jedná se o státem regulovaný spořicí produkt, který vzniknul od roku 2013 díky zákonu 427/2011 Sb. (Zákon o doplňkovém penzijním spoření) a nahradil tak zákon 42/1994 Sb. (Zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením), který bylo možné založit naposledy 30.11.2012 a byl následně převeden na tzv. transformovaný fond, který zachoval všechny původní nároky. Největší změnou bylo pak zrušení tzv. garance nezáporného zhodnocení, které chránilo prostředky před negativním dopadem způsobeným nepříznivým vývojem

finančních trhů. To znamenalo, že na účet nemohla být připsána nižší částka než nula, což ale mělo za následek výběr méně rizikových cenných papírů a tím i menší potenciální výnos.

Doplňkové penzijní spoření, tak jak je známé dnes, má dle Komerční banky (2022) sloužit především jako produkt pro dlouhodobé a relativně bezpečné ukládání a zhodnocování peněžních prostředků pomocí vkladů na účet spravovaný vybranou penzijní společností. Na rozdíl od penzijního připojištění mívá vyšší výnosy, a to díky volnějším pravidlům investování, čímž ale přináší i větší rizikovost a tím i možné záporné zhodnocení. Největší výhodou a hlavním důvodem k založení doplňkového penzijního spoření je státní příspěvek, jehož maximální výška se při vzniku nového zákona 1.1.2013 zvýšila, viz *Tabulka 1*, z původních 150 Kč na 230 Kč měsíčně, dolní hranice pro získání příspěvku je 300 Kč.

Další výhodou u doplňkového penzijního spoření a penzijního připojištění je dle Monety (2021a) od roku 2017 nárok na daňovou podporu, maximálně však do výšky 3 600 Kč. Základ daně si lze snížit až o 24 000 Kč, jedinou podmínkou, je spořit měsíčně 3 000 Kč, celkem 36 000 Kč ročně. V takovém případě nám tedy stát včetně příspěvku do doplňkového penzijního spoření (230 Kč měsíčně) věnuje podporu ve výši 6 360 Kč ročně.

Méně likvidní ale stále atraktivní podobou odložení a následné zhodnocování finančního obnosu je **stavební spoření**, které je vhodné pro všechny, kteří jsou si jisti, že alespoň příštích šest let svoje naspořené peníze nebudou potřebovat, a ještě více vhodné pro ty, kteří mají zároveň v plánu následně využít i úvěrové služby stavebních spořitelů.

Asociace českých stavebních spořitelů (2019) udává, že proces stavebního spoření je rozdělený do dvou fází. Tou první je samotné spoření a následní získání státní podpory. Tou druhou je pak fáze úvěrová, ta nastává po dvou letech od počátku spoření a spočívá v nároku na získání výhodného úvěru na bydlení. Stavební spoření, funguje na principu tvorby společných zdrojů, které lze v případě dostatečného objemu financí použít na poskytování úrokově zvýhodněných úvěrů.

Velkou výhodou jsou dle Jandy (2011, s. 68) poměrně vysoké úrokové sazby, v případě kterých se i bez státního příspěvku dá mluvit o přiměřeném zhodnocení nízkému až skoro nulovému riziku. Úroky se běžně pohybují od zhruba pěti až skoro sedmi procent. Výše těchto úroků je ovlivňována především podmínkami pro založení a jeho cenou,

poplatky za vedení a správu, či bonusy, které může klient získat v případě splnění předem stanovených podmínek.

Dle Asociace českých stavebních spořitelen (2019) jsou výhodou a nejdůležitějším důvodem pro sjednání stavebního spoření je nárok na státní podporu. Pro vznik nároku na takovou podporu je nutné být občanem České republiky, občanem Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k pobytu na území České republiky a přiděleno rodné číslo příslušným orgánem České republiky či fyzickou osobou s trvalým pobytem na území České republiky a rodným číslem přiděleným příslušným orgánem České republiky. Dále je nutné o státní podporu požádat písemně. V případě více smluv, se musí žádat na každou zvlášť a státní podpora nesmí v součtu překročit maximální hranici. Poslední podmínkou je, že nesmí být s vkladem za období šesti let nijak nakládáno. Výsledná výše podpory je pak počítána jako deset procent z uspořené peněz u všech smluv v kalendářním roce, maximálně však z částky dvacet tisíc korun. Maximální dosažitelná roční podpora od státu na stavební spoření tedy činí dva tisíce korun. Tato podpora má představovat spíše motivaci pro využívání stavebního spoření a tím i začlenění do procesu půjčování peněz těm, kteří je pro účely pořízení bydlení zrovna potřebují.

Nejsložitějším produktem jsou dle Lišky (2004, s. 473) především z hlediska pochopení a následné manipulace **podílové fondy**. Jejich správu v ČR tedy nejčastěji nabízí bankovní domy či finanční poradce, ale lze se na trhu setkat i s nebankovními správci. Investice může být krátkodobá, střednědobá i dlouhodobá. Investor neboli kupující, může do podílového fondu své peníze vložit pomocí koupě tzv. „podílových listů“, přičemž jejich pořízené množství závisí na ceně za jeden podílový list a celkovém objemu investice. Cena podílového listu se v čase mění s vývojem trhu a s nimi investovaná částka, pokud tedy cena podílových listů stoupne, zvýší se rovněž i hodnota drženého podílu, čímž vznikne zisk. V opačném případě poklesu vzniká ztráta. Ani jeden z těchto stavů není ale konečný, dokud se výsledek tzv. „nerealizuje“, tedy dokud se podílové listy neprodají za vyšší, či nižší cenu oproti ceně pořízení.

Dle Kudláčka (2022) existuje velká řada typů podílových fondů, které drobní investoři používají ke zhodnocování svých peněz, a lze je rozdělit podle tříd aktiv. Nejvíce volatilními jsou akciové fondy, ty jsou tvořeny akciemi společností, často bývají výkonnější. Oproti

tomu méně výkonnými jsou smíšené fondy, které investují do rizikovějších dluhopisů a méně volatilních akcií. Poměrně stabilními jsou pak nemovitostní fondy. Mají slabou volatilitu a než na silné zhodnocení, slouží spíše k bezpečnému uložení úspor. Komoditní fondy obsahují zejména cenné papíry na komodity navázané, ale i samotné komodity v podobě zemědělských produktů, technologických surovin a drahých kovů. Poslední třídou jsou pak fondy fondů, které jsou pouze portfoliem provazujícím další fondy. Mimo jiné lze fondy rozdělit podle strategie na konzervativní (nižší úrok ve výši 2-3 %, nižší riziko, spíše na ochranu majetku na úrovni inflace), vyvážené (střední úrok ve výši 4-6 %, přiměřené riziko, mírné zhodnocení především pomocí akciím a dluhopisům) a agresivní (vyšší úrok od 7 procent výš, volatilnější aktiva s potenciálem vysokého růstu, nejčastěji akcie).

Výhodou je dle Kudláčka (2022) obrazně řečeno sdružení mnoho investorů a tím i jejich úspor pod jednou střechou, které tak podílovým fondům díky velkému finančnímu obnosu umožňují smysluplnější a efektivnější investice, než kdyby se o to snažili samotní investoři pomocí svých portfolií. Fond si za tuto službu v podobě správy prostředků následně bere určitý poplatek, ze kterého zajišťuje především svůj chod.

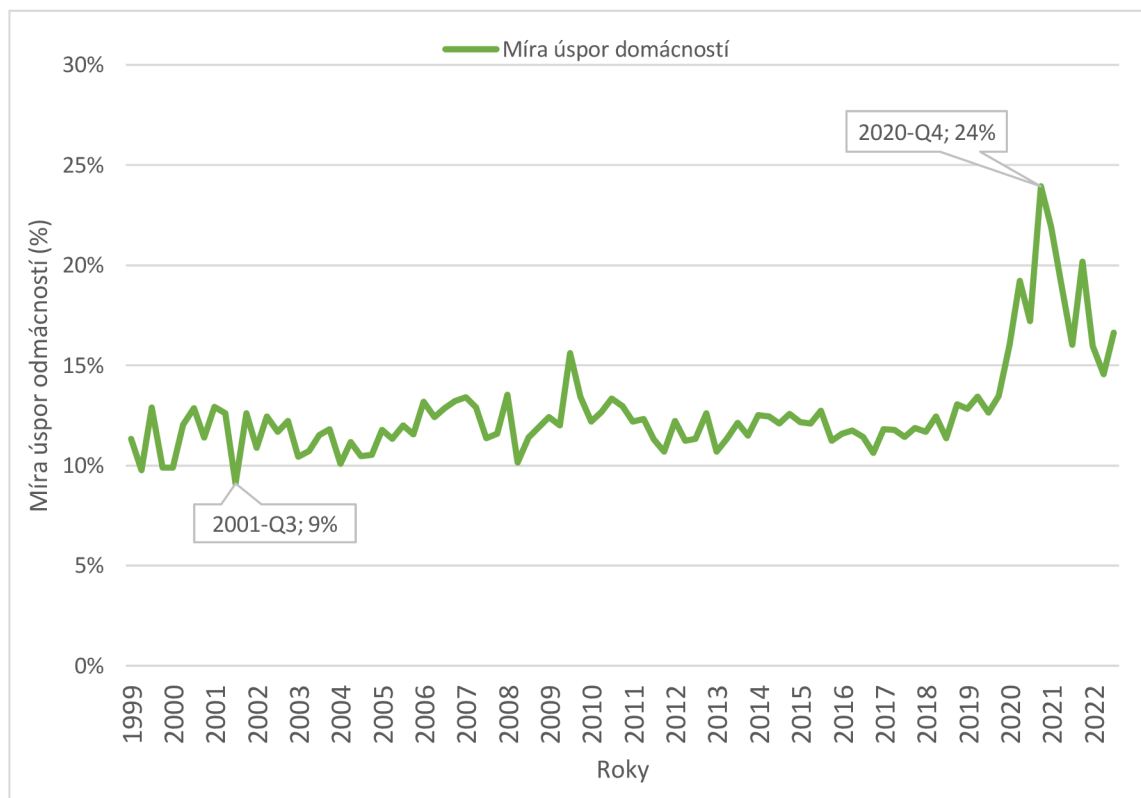
Dalším ziskem **jsou dividendy**, ta představují dle Steigaufa (2003, s. 64) nárok na podíl ze zisku. Pokud by tedy investice během období vzrostla a vytvořila tak zisk, investor má možnost si tento zisk nechat vyplatit a tím o tento rozdíl ponížít investici. V opačném případě může klient nechat svůj vytvořený zisk dále zhodnocovat. Nevýhodou ale i výhodou v jedné osobě je pak samotné riziko, které podílový fond představuje. Ze všech bankou řízených spoření, jsou podílové fondy nejvíce rizikové, díky čemuž ale mají potenciál opravdu vysokého zisku i v řádech desítek procent, i když spíše výjimečně. Nejčastěji se zhodnocení pohybuje od desetin procenta do zhruba dvaceti procent. Narozdíl od ostatních produktů, se podílové fondy bohužel nedají pojistit a mohou tak vytvářet i záporné úrokové hodnoty, které představují ztrátu.

4 Vlastní práce

4.1 Statistická analýza vývoje míry úspor domácností v ČR

Pro statistickou analýzu vývoje míry úspor domácností v České republice byly použity čtvrtletní sektorové účty.

Graf 1: Vývoj míry úspor v ČR v letech 1999-2022

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e)

Od svého vzniku v roce 1993 až po rok 1999, kdy se začala sbírat data o míře úspor domácností prošla česká ekonomika velkým převratem. Kvůli masivnímu odlivu krátkodobého kapitálu zahraničních investorů v druhé polovině 90. let, došlo k znehodnocení české koruny, které Českou národní banku přimělo k přechodu z pevného směnného kurzu na kurz tzv. plovoucí. Dopad měnového šoku v roce 1997 zrychlil inflaci, která koncem roku dosáhla na vysokých 10 %, přičemž v první polovině dalšího roku dosáhla dokonce na 13 %.

Inflace měla dopad především na růst nákladů či regulaci cen, kvůli kterým byli české domácnosti i přes snížení výdajů na konečnou spotřebu nuceni k mírnému rozpouštění svých úspor. Nový systém měnové politiky ve formě inflačního cíle vedl později k jejímu snižování a začal se projevovat v druhém čtvrtletí roku 1999, viz *graf 1*, v podobě zastavení poklesu míry úspor domácností a v jeho následném stoupání.

Na přelomu dekad došlo opět k poklesu úspor z 12,9 % na méně než 10 %, způsobenému snížením inflace, díky kterému vznikly ideální podmínky pro konečnou spotřebu domácností. Díky příznivému ekonomickému vývoji ale rostly i mzdy a proto je v druhém čtvrtletí roku 2000 zaznamenán nárůst zpět na hodnotu 12 %. Následně úspory domácností měly spíše kolísající tendenci až do výkyvu ve třetím čtvrtletí roku 2001 způsobeného důsledkem globálního zpomalování ekonomiky.

Po opětovném růstu zpět na hodnoty před výkyvem, se začal vývoj míry úspor v rozmezí let 2002 až 2004 projevovat klesajícím trendem, způsobeným především povodněmi, které byly onačeny za nejtěžší přírodní katastrofou v historii České republiky a měly za následek pokles míry úspor o více než 2 procentní body.

Jak vyplývá z dat v *Grafu 1*, kladný dopad na národní ekonomiku měla konjunktura nastávající po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 a následně i velmi příznivá situace na trhu práce doprovázená růstem mezd. Díky všem těmto událostem se míra úspor domácností do roku 2007 vyšplhala na dosavadní maximum ve výši 13,39 %, což vedlo k enormnímu zvýšení prosperity domácností v České republice.

Ve druhém čtvrtletí roku 2007 je viditelný pokles nejdříve o 0,48 % následně pak v třetím čtvrtletí o dalších 1,54 %, celkem tedy 2,02 % oproti prvnímu čtvrtletí, čímž opět snižuje míru úspor na hodnotu 11,37 % srovnatelnou s druhým čtvrtletím roku 2005. Následně pak do prvního čtvrtletí 2008 vyrostla výše než byla ve stejném období roku předchozího na hodnotu 13,54 %, přičemž během následujícího období nastal prudký pokles na výši 10,14 %, na které byla naposledy v prvním čtvrtletí roku 2004. Důvodem tohoto poklesu byla světová finanční a hospodářská krize, která byla sice amerického původu ale její následky byly celosvětové. Největší dopad měla na růst inflace, která byla v té chvíli jednou z nejvyšších v EU a kvůli níž české domácnosti měly větší sklon ke spoření. Tento projev opatrnosti se nejvíce odrazil na postupném růstu do třetího čtvrtletí roku 2009, kdy míra úspor českých domácností dosáhla nového rekordu ve výši 15,61 %.

Na této hodnotě ale úspory vydržely pouze chvíli, hned v dalších dvou čtvrtletích byl totiž zaznamenán opět silný pokles o 3,41 % na 12,20 %, důsledkem především dozvuku právě utrpěné krize, který byl ovlivňován snahou hospodářské politiky o tlumení vládních deficitů, pomocí silné restriktce a absencí včasné reakce na dopady, které tento druh politiky způsobily. Největší dopad mělo pokrizové období v nepodnikatelské sféře, a to na pokles mezd především v letech 2011 a 2012, což mělo za následek silný pokles míry úspor domácností na 11,24 %, tedy o 4,37 % méně oproti maximu v roce 2009.

V následujících čtvrtletích po roce 2012 se míra úspor vyznačovala viz *Tabulka 4*, kolísáním v rozmezí maxima 12,74 % a minima 10,63 % až do čtvrtého čtvrtletí roku 2018, kdy česká ekonomika začala ožívat a navyšující se míra úspor dosáhla na 13,05 %, čímž překročila nejvyšší hodnotu za posledních více než 8 let. Zmíněný jev byl způsoben především rychlejším nárůstem příjmů, než výdajů, přičemž míra investic zůstala stejná. Tento trend, byť s mírným poklesem v prvním čtvrtletí, pokračoval i v roce 2019 kdy se míra úspor navýšila oproti minulému roku o dalších zhruba 0,5 %.

Vývoj v prvních dvou čtvrtletích roku 2020, viz *graf 1*, kdy se datuje počátek dobře známé pandemie Covid-19. Důsledkem vývoje krize a kvůli ní zavedeným vládním opatřením, došlo k vysokým výkyvům v míře úspor, která byla výrazně vyšší než v předchozích letech. Jen během prvního půl roku, viz *Tabulka 5*, se míra úspor zvýšila o 5,73 %, čímž dosáhla výše 19,21 %. Následně pak v druhém pololetí roku 2020 došlo k lehkému poklesu na 17,21 % a hned po něm k opětovnému růstu až na výši 23,94 %, tedy o 10,46 % oproti stejnému čtvrtletí v roce 2019, celkem tedy představuje o tři čtvrtiny vyšší hodnotu než ve výchozím roce. Tato situace byla způsobená omezením nákupu a finanční podporou ze strany státu, díky čemuž se velký počet domácností zbavil svých finančních problémů a někteří ze státních příspěvků dokonce dokázali spořit.

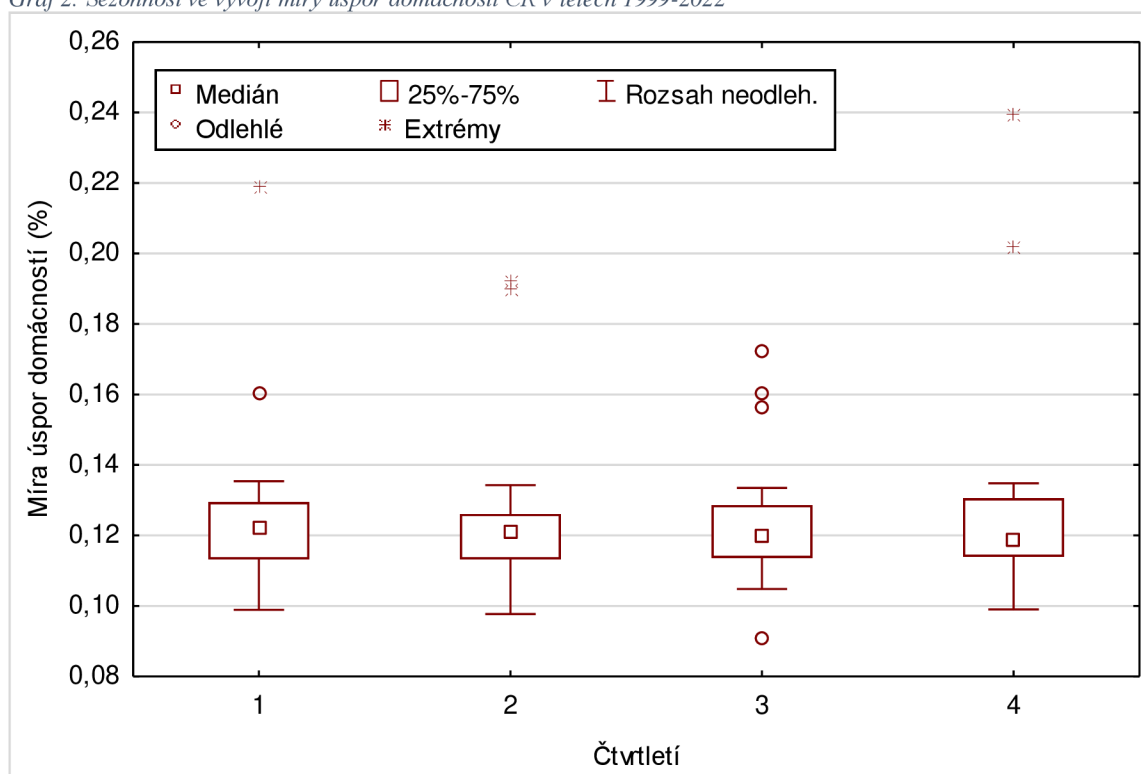
V prvním pololetí roku 2021 vláda začala rozvolňovat protiepidemická opatření, což mělo za následek zvýšení výdajů domácností na konečnou spotřebu a tím i snížení míry úspor, viz *Tabulka 5*, konkrétně nejdříve o 2,05 % a následně pak v druhém čtvrtletí o dalších 2,87 %, celkem tedy došlo k poklesu na 19,02 %. Kvůli zvyšující se inflaci a tím i snižujícím se příjmům, pokračoval pokles o dalších 3,01 %. V posledním čtvrtletí roku 2021 byl zaznamenán chvilkový nárůst o 4,16 %, který byl ale v následujícím roce 2022 snížen celkem o dalších 3,53 %. Dosavadní vývoj pandemie měl tedy za následek celkový nárůst o

23 % oproti předcovidovému období. Celkem se tak během téměř 24 let míra úspor domácností v České republice téměř zdvojnásobila.

4.1.1 Sezónnost ve vývoji míry úspor domácností v ČR

Na vývoj míry úspor domácností v České republice má vliv velká řada faktorů. Jedním z nich by mohla být i sezónnost, protože například před Vánoci může docházet k rozpouštění úspor z důvodu nákupu dárků, případně pak v jiných čtvrtletích jako z důvodu pořizování dovolených. Na základě těchto předpokladů byla provedena analýza sezónních výkyvů.

Graf 2: Sezónnost ve vývoji míry úspor domácností ČR v letech 1999-2022

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e)

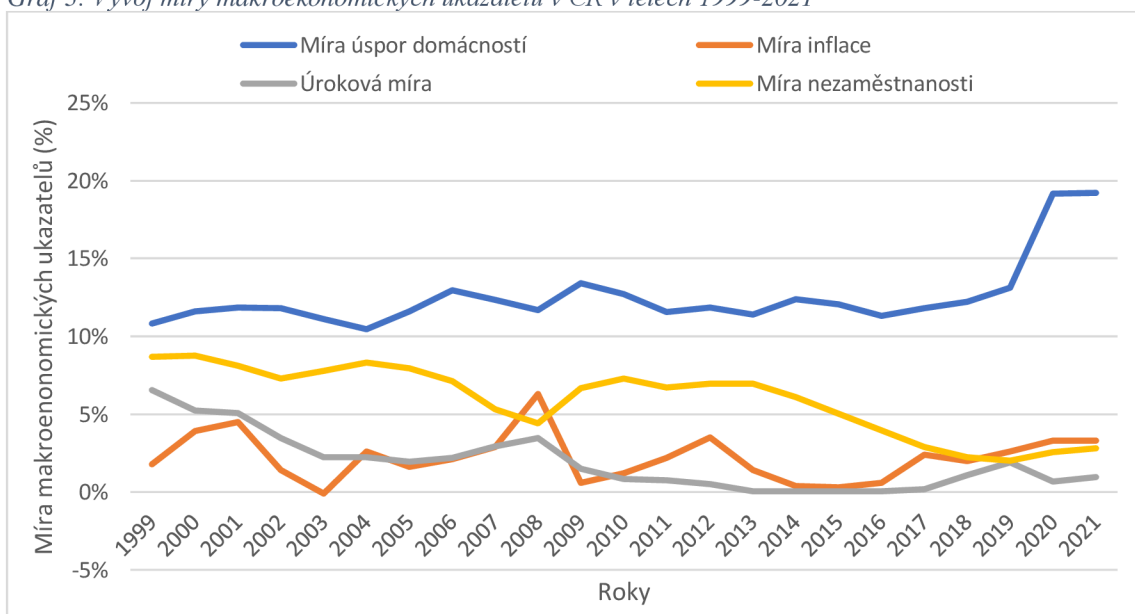
Jak je zřejmé z Grafu 2, jsou v datech za sledované období zachyceny odlehlé a extrémní hodnoty, které vznikly především v posledních sledovaných letech 2020 až 2022 z důvodu vývoje míry úspor domácností v důsledku opatření spojených s pandemií Covid-19. Vzhledem k těmto extrémním hodnotám nebyl splněn předpoklad normálního rozdělení, který je jednou z podmínek pro analýzu rozptylu (ANOVA), a proto byl pro vyhodnocení významnosti sezónní složky použit Kruskal–Wallisův test, který je neparametrickou obdobou anovy.

Pomocí Kruskal–Wallisova testu, viz *Tabulka 3*, byla prokázána nevýznamnost sezónní složky míry úspor domácností, tudíž nevykazují data ve sledovaném období sezónnost, která by na vývoj míry úspor domácností měla vliv. Míra úspor domácností České republiky se tedy mezi čtvrtletími významně neliší.

4.1.2 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů

Vývoj míry úspor domácností může být ovlivněn ostatními makroekonomickými ukazateli, kterými jsou například inflace, míra nezaměstnanosti a úroková míra. Vývoj těchto ukazatelů ovlivňuje především chování spotřebitelů v zacházení se svými disponibilními příjmy. Například vysoká míra nezaměstnanosti představuje snížení příjmů některých domácností a tím i jejich volné prostředky pro spotřebu ale i spoření a investice. Na straně druhé ale i přes nízkou míru nezaměstnanosti může být míra úspor rovněž nízká a to například z důvodu vysoké inflace, která úspory znehodnocuje a tím demotivuje domácnosti v držení úspor, či je dokonce částečné rozpouštění těchto úspor nutné z důvodu vysokých cen statků a služeb. Zároveň ale v závislosti na vysoké inflaci může nastat i opačný stav, kdy domácnosti pouze čekají na snížení cen některých statků a služeb. Posledním vybraným ukazatelem je úroková míra, která domácnosti může od spoření odrazovat například kvůli slabému zhodnocení.

Graf 3: Vývoj míry makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 1999-2021

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), (2022c), (2022g), (2022d)

V prvním sledovaném roce 1999 byla míra nezaměstnanosti na téměř nejvyšší hodnotě za celé sledované období 8,7 %, na nejvyšší hodnotu 8,76 % se vyšplhala hned v dalším roce 2000, následně pak v dalších letech docházelo k jejímu poklesu. Do roku 2008 se tak dostala na téměř poloviční hodnotu 4,39 %. Následně pak v roce 2009 narostla v důsledku globální finanční krize o 2,27 % a o rok později o dalších 0,62 %, celkem tak na hodnotu 7,28%. Od roku 2010 pak kolísala v rozmezí 0,33 % do roku 2013, kdy byla ve výši 6,95 %. V následujících letech byl pak zaznamenán její pokles až do roku 2019, celkově za toto období došlo k poklesu o 4,93 % na hodnotu 2,02 %, kdy byla na nejnižší hranici za celé sledované období. V důsledku pandemie Covid-19 v roce 2020 došlo bohužel k nárůstu o 0,53 % a následně o rok později o dalších 0,26 %, celkem tak na výši 2,81%. Za celé sledované období ale vykazovala oproti bazické hodnotě v roce 1999 silný pokles o 5,89 %, díky čemuž vykazovala, viz *Graf 3*, klesající trend.

Podobný klesající trend vykazovala i úroková míra. Ta v prvním sledovaném roce dosahovala, viz *Tabulka 6*, výše 6,55 %, která byla zároveň nejvyšší vykázanou hodnotou za celé sledované období. V následujících letech docházelo spíše k poklesu až do roku 2005, kdy byla na zhruba třetinové hodnotě 1,94 %. Na rok 2008 pak došlo k jejímu zvýšení na hodnotu 3,46 %, ta byla ale pouhým výkyvem a v následujících letech došlo k jejímu silnému snížení o 3,41 %, na její historicky nejnižší hodnotu 0,05 %, na které setrvala po dobu následujících tří let. K jejímu mírnému navýšení tak došlo až v roce 2017, kdy byla ve výši 0,18 %. Růst ale pokračoval i v následujících letech a došlo tak ke zvýšení do roku 2019 na 1,92 %. Z důvodu nepříznivých podmínek ale došlo opět k jejímu snížení, nejdříve na hodnotu 0,69 % v roce 2020, a následně v roce 2021 na mírně vyšší 0,98 %.

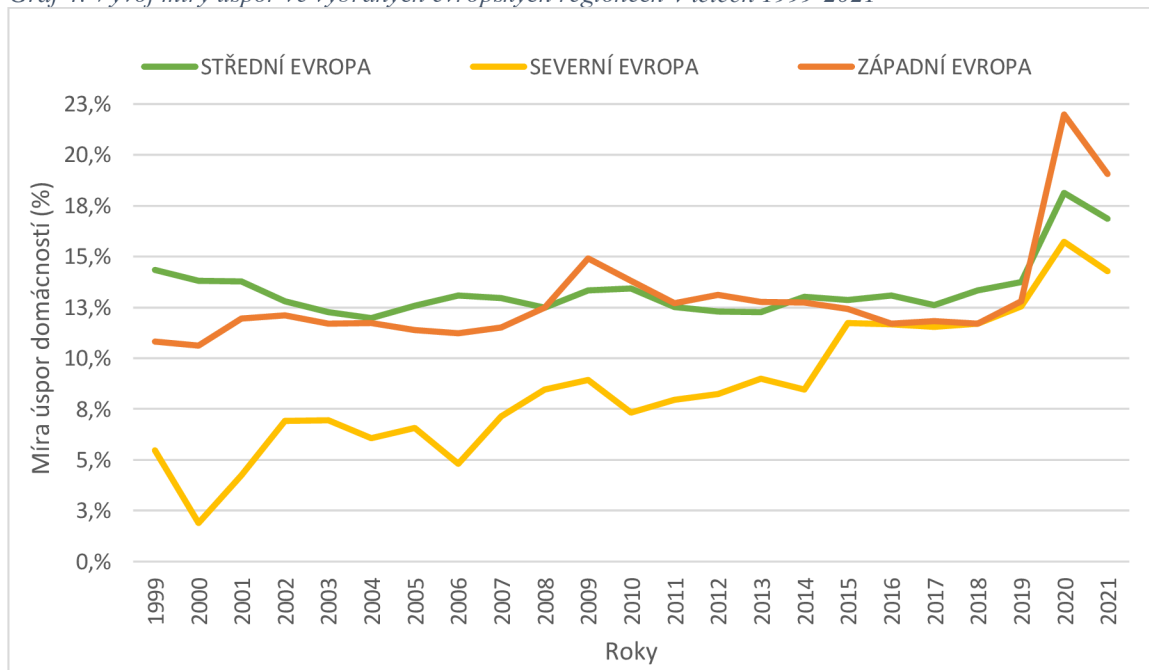
Míra inflace v těchto letech vykazuje, viz *Tabulka 6*, spíše silně volatilní vývoj. V roce 1999 se nacházela na hodnotě 1,8 %, přičemž o pouhý rok později došlo byla téměř dvojnásobně vyšší s hodnotou 3,9 %. Zajímavým je ale rok 2003, kdy dokonce docházelo k deflaci o 0,1 %. V letech 2004 až 2007 dosahovala výše v rozpětí 1,6 % až 2,9 %, přičemž v roce 2008 narostla skokově na nejvyšší hodnotu 6,3 %. Největší sledovaná změna byla zaznamenána v roce 2009, kdy došlo více jak desetinásobnému poklesu oproti předchozí hodnotě. V následujících letech došlo k nárůstu do roku 2012 na 3,5 % a pak opět k poklesu v roce na 0,4 % do roku 2014. Významný nárůst byl zaznamenán až v roce 2017 a to na 2,7 % a následně pak v roce 2020 na hodnotu 3,3 %, kde setrvala i v následujícím roce 2021.

4.2 Statistická analýza vývoje míry úspor ve vybraných evropských regionech

Do území evropského kontinentu zasahuje 50 států přičemž plně uznaných je podle hranic pouze 46. Z celkového počtu jsou země mimo Vatikán členy Organizace spojených národů, přičemž všechny státy až na Bělorusko, Kazachstán a Vatikán spadají též do Rady Evropy. V roce 2022 Rada Evropy, jejíž hlavním posláním je dohlížení na demokracii a lidská práva, oznámila vyloučení Ruska, kvůli jeho invazi na Ukrajinu.

Rozdělit Evropu lze na několik částí různými způsoby. Základní rozdělení, dělí státy do 6 regionů, známých jako Střední, Východní, Severní, Západní, Jižní a Jihovýchodní Evropa. Z tohoto rozdělení byly pro statistickou analýzu vývoje míry úspor domácností z důvodu úplnosti a konzistentnosti dat, vybrány regiony Střední, Severní a Západní Evropy.

Graf 4: Vývoj míry úspor ve vybraných evropských regionech v letech 1999-2021

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Zatímco Střední a Západní Evropa zaznamenávaly mezi lety 1999 a 2000 mírný pokles (Střední Evropa 0,5 % a Západní Evropa 0,2 %), v případě Severní Evropy je mnohonásobně silnější ve výši 3,57 %. Tento silný výkyv byl zaviněn na počátku sběru dat Islandem v době

silného deficitu úspor domácností ve výši -14,33 % v důsledku rozsáhlé reformy a tím i snížením celkového průměru za celý region, viz *Tabulka 8*.

I když události na Islandu měly na data Severní Evropy nepříznivý dopad, následující období do roku 2002 bylo obdobím silné prosperity, které, viz *Tabulka 8 a Graf 4*, pomohlo k růstu míry úspor domácností skokově o 11,13 % oproti roku 2000. Následně se míra úspor pohybovala v rozmezí od -3,32 % do 1,81 %, díky čemuž měla slabší vliv na celkový průměr regionu. Na další výkyv úspor domácností v roce 2006 mělo vliv především Norsko, které zaznamenalo silný propad ze 14,09 % na pouhých 5,06 % společně s Finskem s propadem ze 7,47 % na 6,21 %, díky čemuž byl zaznamenán celkový propad o 1,75 %. v následujícím roce 2007 zaznamenaly všechny státy Severní Evropy nárůst na 7,13 %, čímž dosáhl na dosavadní maximální hodnotu a zároveň i nastavil nejnižší hodnotu pro následujících 14 let. Vývoj míry úspor v tomto regionu se vyznačoval stoupajícím trendem, díky kterému oproti období roku 1999 došlo nárůstu o více než polovinu.

Během prvních pěti let mezi roky 1999 a 2004 byl zaznamenán klesající vývoj z 14,33 % na 11,97 % míry úspor domácností ve Střední Evropě, vyplývající z *Grafu 4*, čímž došlo k vytvoření rozdílu 2,36 % oproti výchozímu období. Nevětší podíl na tomto poklesu mělo Polsko, které zaznamenalo pokles míry úspor o více než polovinu, způsobený především z důvodu zvýšení výdajů na konečnou spotřebu polských domácností, které se obávaly navýšení cen po vstupu do EU. I přes to že obavy nebyly naplněny, míra úspor domácností zůstala na stejné výši až do finanční krize na přelomu roků 2007 a 2008, kdy následoval pokles o dalších 2,74 %, díky čemuž byla míra úspor o tři čtvrtiny nižší než ve výchozím roce 1999.

V roce 2010 míra úspor Střední Evropy dosahovala předkrizových hodnot ve výši 13,42 % viz *Tabulka 7*, které se jí nepodařilo překonat až do roku 2019. Během uplynulých let se tak míra úspor pohybovala v intervalu od 12,27 % do 13,33 %. Následně v roce 2020 došlo k prudkému nárůstu úspor na hodnotu 18,13 %, který představoval 23 % nárůst hodnoty oproti výchozímu období roku 2019. Důvodem tohoto nárůstu byly vládní opatření z důvodu pandemie Covid-19, které omezovaly domácnosti v nákupech a tak i v rozpouštění jejich úspor na výdaje konečné spotřeby. I přes lehký pokles o 1,27 % v roce 2021, z důvodu rozvolnění opatření, měla Střední Evropa ve sledovaném období rostoucí trend, díky kterému dosáhla 18 % nárůstu hodnoty oproti prvnímu roku 1999.

Po poklesu míry úspor domácností, viz *Tabulka 9*, o 0,2 % v roce 2000, na kterém mělo největší podíl Irsko díky svému o téměř 50 % poklesu oproti hodnotě v předchozím období, který se ale hned v následujícím roce narovnal díky silné prosperitě způsobené rozmachem zdejší ekonomiky, byl v Západní Evropě viz *graf 4* viditelný nárůst o 1,33 %. V následujících letech v rozmezí 2002 a 2007 pak dosahovali míry úspor domácností hodnot v intervalu od 11,24 % do 12,10 %. S příchodem celosvětovou finanční krizí byl očekáván propad, který se ale ku podivu v Západní Evropě neprojevil záporně ale naopak růstem na hodnotu 12,49 % tedy o necelé 1 % výše než v předchozím roce 2007 viz *Tabulka 7*. Jediným členem regionu zaznamenávajícím pokles v tomto období byla, i přes svůj titul druhé největší ekonomiky světa, Velká Británie, která v tomto období čelila recesi díky poklesu HDP o 1,5 % z důvodu blízkých obchodních vztahů se Spojenými státy, odkud tato krize pocházela. Naopak Irsko ve stejném období dosahovalo svého rekordu míry úspor ve výši 11,43 % a dosáhlo tak meziročního nárůstu o 3,75 %, díky růstu HDP s příznivými investicemi ze zahraničí do společností Intel, Dell, Facebook, Microsoft a Google, které zde mají svá sídla pro evropský trh.

V následujících letech po finanční krizi měl vývoj míry úspor domácností v Západní Evropě klesající trend z počáteční hodnoty 14,92 % v roce 2009 k hodnotě 11,71 % v roce 2018 tedy poklesu o 3,21 % během 9 let, který byl způsobený silným poklesem úspor ve Velké Británii z důvodu dozvuků finanční krize, kvůli které byl navýšen státní dluh snížením daně z přidané hodnoty. Tento Trend byl přerušen až v roce 2019, kdy ostatní státy v regionu měly tak silný nárůst, že se i přes deficit Velké Británie v datech za celý region neprojevil klesající tendencí ale naopak nárůstem o 1,08 % na hodnotu 12,79 %.

Během jednání o brexitu v prosinci 2019 a uvedení v platnost v lednu 2020, začala míra úspor domácností Velké Británie stoupat. Hlavním důvodem byly obavy obyvatel z dopadů brexitu na ceny statků, které společně s příchodem koronavirové krize a jejich vládních opatření, způsobily enormní nárůst z 6,51 % na 16,3 % tedy 2,5 krát více vůči výchozímu roku.

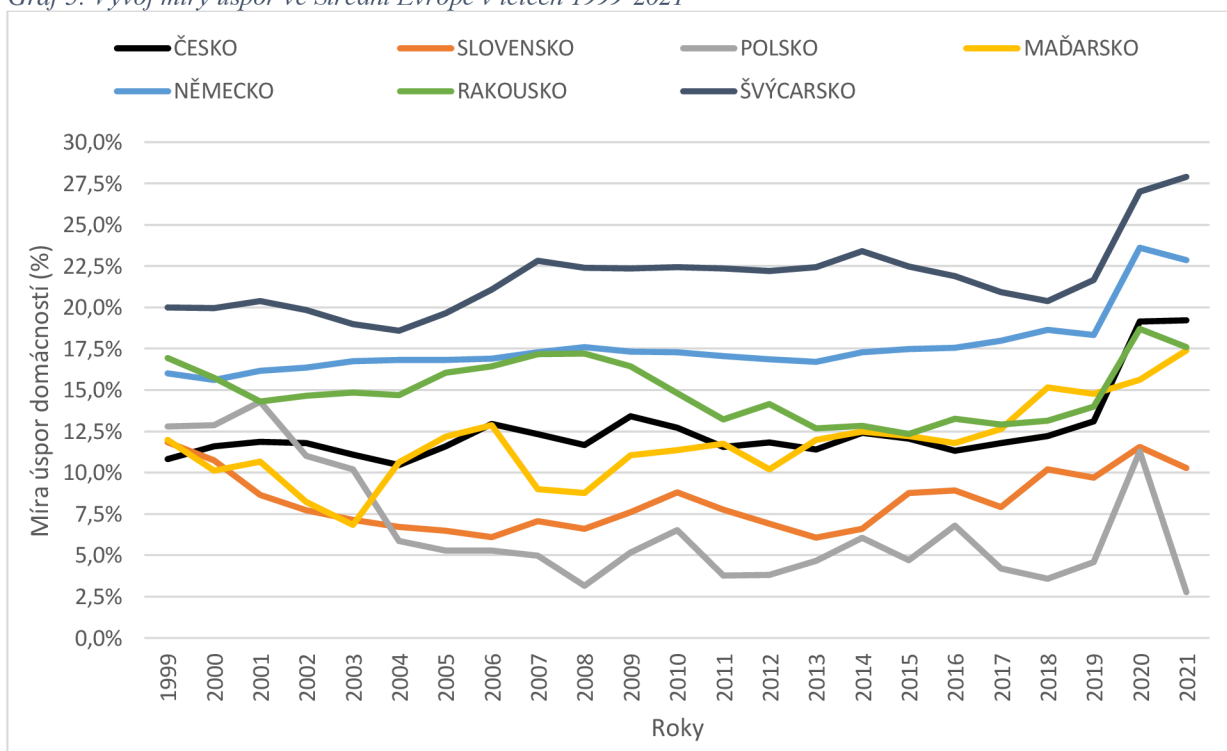
Podobné dopady byly kladeny i na celý region, meziroční nárůst kvůli vládním opatřením Covidu-19 měly za následek nárůst o 9,2 % na výši 21,99 %, což představuje navýšení o zhruba tři čtvrtiny oproti předchozímu roku. Následně v roce 2021 došlo

k mírnému poklesu díky rozvolňování opatření na hodnotu 19,05 %, která je o 76 % vyšší než ve výchozím období roku 1999 viz *Tabulka 10*.

4.3 Statistická analýza vývoje míry úspor domácností ve vybraných státech Střední Evropy

Z důvodu vyhlazení výkyvů při porovnávání průměrů jednotlivých regionů, byly vybrány vzorky na úrovni států střední Evropy. Druhým důvodem výběru dat na úrovni států byla následná specifikace pozice České republiky, která je součástí téhož regionu. Vybrané státy pro statistickou analýzu a porovnání byly zvoleny na základě svých podobností či odlišností vůči České republice ale i případných historických či obchodních návazností.

Graf 5: Vývoj míry úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Mezi vybrané státy pro porovnání bylo zařazeno **Slovensko**, především díky své společné více než 74 let dlouhé minulosti v rámci Československa. Když se státy v roce 1993 rozdělily, stejně jako v Česku probíhala i na Slovensku silná transformace hospodářství kvůli nevhodné a neudržitelné struktuře průmyslu orientované především na výrobu a zpracování

oceli. Tehdejší vláda neměla odpor ke korupci, díky čemuž stoupali státní výdaje a tím i dluhy. Když v roce 1998 proběhla změna vlády, ekonomika se mírně stabilizovala, bohužel ve stejném momentě ale stoupla inflace i nezaměstnanost, díky čemuž byla, viz *Tabulka 11*, v prvním sledovaném roce míra úspor domácností ve výši 11,84 %. Bohužel kvůli nezlepšujícím se podmínkám docházelo v následujících letech k jejímu poklesu, který byl ovlivněn především nízkou materiální kvalitou slovenských domácností v těchto letech.

Ke zpomalení poklesu míry úspor domácností došlo až v roce 2001, kdy se poprvé míra inflace dostala pod dvojciferná čísla, viz *Tabulka 11*, konkrétně z předchozích 12 % na 7,3 %. Během prvních dvou sledovaných let se tak míra úspor domácností Slovenské republiky snížila o 3,18 % na hodnotu 8,66 %. Od roku 2002 se Slovenská republika zaměřovala na vytváření podmínek pro stabilní a udržitelný ekonomický růst a vstup do EU ke kterému došlo v roce 2004. V tomto roce míra úspor domácností dosahovala především kvůli vysoké nezaměstnanosti výše 6,71 %, přičemž k poklesu docházelo až do jeho zastavení v roce 2006, kdy dosahovala míra úspor téměř nejnižší dosavadní hodnoty 6,1 %. Hned v následujícím roce došlo poprvé od sledování vývoje úspor k nárůstu o téměř 1 %.

Když v roce 2008 vypukla celosvětová finanční krize vyvolaná ve spojených státech, měla nepříznivý dopad na růst inflace, který měl vliv na pokles míry úspor domácností o zhruba 0,5 %. Ty z důvodu své opatrnosti měly v následujících letech větší sklon k šetření svých úspor a dosáhly tak do roku 2010 na výši 8,79 %. Tyto obavy byly rovněž ovlivněny vstupem do eurozóny v roce 2009 a tím i přijetím Eura jakožto svou platební měnu. I když tato měna přinesla Slovensku větší cenovou stabilitu, měla míra úspor klesající trend zapříčiněný finančně hospodářskou krizí zvyšující míru nezaměstnanosti, přičemž tato krize přetrvávala až do roku 2013, kdy se míra úspor slovenských domácností dostala na své historické i dosavadní minimum 6,07 %, tedy o téměř polovinu nižší hodnotu než v prvním sledovaném období, kde svůj pokles zastavila.

Počínaje rokem 2014 začalo docházet ke stabilizaci přechodných krizí, přičemž v důsledku snížení míry inflace a nezaměstnanosti došlo ke zvýšení míry úspor, která i přes dva inflací způsobené výkyvy, viz *Tabulka 11*, v letech 2017 a 2019, dosáhla v posledním roce před pandemií hodnoty 9,68 %. S příchodem Covidu-19 a s ním i pandemických opatření zamezujícím rozpouštění úspor, došlo v roce 2020 k dosažení míry úspor domácností ve výši 11,56 % podobné s výši prvního sledovaného roku 1999.

V posledním sledovaném roce došlo k částečnému rozvolnění pandemických opatření, díky čemuž se míra úspor snížila na 10,26 %. V rozmezí všech sledovaných let se míra úspor domácností snížila oproti výchozímu období 1,58 %.

Dalším státem vybraným pro porovnání bylo **Polsko**, které v prvním sledovaném období dosahovalo míry úspor domácností, viz *Tabulka 11*, ve výši 12,79 % a druhém období s mírným nárůstem 12,87 %. Díky růstu příjmů a relativně nízkou inflací došlo během roku 2001 k růstu o dalších 1,42 %, kdy Polsko naznamenalo svoji dosavadní nejvyšší hodnotu 14,29 %. Bohužel v následujících letech došlo mimo růstu cen v důsledku a inflace i k růstu úrokové míry, kvůli kterým začala míra úspor prudce klesat. Díky těmto nepříznivým podmínkám do roku 2004 kdy se míra úspor domácností téměř stabilizovala, došlo k poklesu o 8,41 % na hodnotu 5,88 %, tedy o dva a půl krát méně než ve výchozím roce 2001.

Když v roce 2004 vstoupilo Polsko do Evropské unie, nastalo spousta pozitivních změn, protože se stalo součástí velkého trhu přinášející novou oblast obchodu a investic, čímž polská ekonomika zlepšila svou konkurenceschopnost. V důsledku takto příznivého vývoje byl do roku 2007 skoro zastaven pokles míry úspor domácností, díky čemuž došlo ke snížení o pouhých 0,89 %.

Bohužel ale v roce 2008, viz *Tabulka 11*, došlo v důsledku globální finanční krize opět k propadu a to o skokových 1,85 %, čímž poklesla míra úspor na úroveň 3,14 %. Polsko tak zaznamenalo během pouhých 9 let pokles na 4 krát nižší hodnotu než dosahovalo v prvním sledovaném roce 1999. Po relativně rychlém zotavení z globální krize v roce 2009 a dosažení stabilního hospodářského růstu, dosahovala míra úspor domácností 5,16 % a hned v dalším roce 6,52 %, celkem tedy o dvakrát více než v krizovém roce 2008. V důsledku zvýšení inflace došlo v roce 2011 došlo opět, viz *Tabulka 11*, k propadu na hodnotu 3,78 %, kvůli zvýšení cen zboží.

V letech 2012 a 2013 došlo k mírnému růstu míry úspor domácností o 0,88 % v důsledku stabilizace inflace a zlepšení celkové hospodářské situace, v těchto letech byly zároveň příznivé úroky na spořicí účet. Mezi roky 2014 a 2016 došlo k 1,36 % výkyvu z důvodu slabého zhodnocení úspor, kvůli kterému měly polské domácnosti menší tendenci spořit. K posledním poklesům pak došlo letech 2017 a 2018, kdy míra úspor domácností dosahovala, viz *Tabulka 11*, výše 3,57 % srovnatelné s lety 2008 a 2011. V následujícím roce

došlo k nárůstu minimálních mezd, v důsledku čehož mohly polské domácnosti více spořit, čímž míra jejich úspor stoupla na 4,58 %.

Poslední zaznamenaný nárůst byl v roce 2020 kvůli pandemickým opatřením, které zamezovaly lidem rozpouštět své úspory. V následujícím roce měla tato opatření zároveň i tvrdé dopady na ekonomiku, kvůli kterým mnoho lidí přišlo a práci a tak i svůj příjem. V důsledku těchto dopadů došlo k silnému rozpouštění úspor domácností a tím i celkovému snížení jejich míry, viz *Tabulka 11*, na historicky nízkou hodnotu 2,77 %. Oproti prvnímu sledovanému roku 1999 tak došlo ke snížení o více než 10 %.

V prvním sledovaném roce 1999 se úroveň míry úspor domácností **Rakouska** se, viz *Tabulka 11*, pohybovala na poměrně vysoké úrovni 16,94 %. Následně do roku 2001 došlo v důsledku zvyšování příjmů obyvatel spojeným s nárůstem spotřeby k poklesu míry úspor o 2,65 % na hodnotu 14,29 %. V následujících letech docházelo k růstu disponibilních příjmů, které ve spojení s nízkou inflací a stabilní ekonomikou mělo za následek dlouhodobé zvyšování míry úspor domácností. K silnému spoření finančních prostředků přivedla obyvatelé Rakouska zároveň i vysoká cena nemovitostí. V roce 2007 tak dosahovala míra úspor domácností hodnoty 17,16 %, tedy o 0,22 % výše než v prvním sledovaném roce 1999.

Když v roce 2008 vypukla celosvětová finanční krize, dosahovala míra úspor rakouských domácností 17,20 %, která ale bohužel i přes snahu vlády a centrální banky o minimalizaci dopadů krize, začala v následujících letech klesat v důsledku poklesu příjmů domácností a vysokým životním nákladům. Dosahovala tak v roce 2011, viz *Tabulka 11*, úrovně 13,24 %, tedy o téměř 4 % méně než před krizí. V následujících letech 2012 až 2019 se míra úspor domácností pohybovala na stabilní úrovni v rozmezí zhruba 1,8 % v intervalu od 12,34 % do 14,15 %. V důsledku pandemie Covid-19 a s tím spojených opatření došlo podobně jako u ostatních států k růstu míry úspor domácností, díky čemuž dosáhly v roce 2020 výše 18,70 %. V následujícím roce došlo zároveň z rozvolnění opatření k rozpouštění úspor a tím i snížení jejich míry o 1,12 %. V roce 2021 tak míra úspor domácností byla na úrovni 17,58 %, tedy o pouhých 0,64 % výš než v prvním sledovaném roce 1999.

V prvním sledovaném roce 1999 byla míra úspor domácností **Maďarska**, viz *Tabulka 11*, na relativně nízké úrovni 11,99 %. Díky své silné volatilitě zaznamenal vývoj míry úspor domácností za celou dobu svého vývoje mnoho výkyvů. Během prvních 4 let se Maďarsko dostalo na svou nejnižší úroveň díky dvěma propadům. První v roce 2000, kdy došlo, viz *Tabulka 11*, k poklesu o 1,88 % na hodnotu 10,11 % a po mírném nárůstu v roce 2001 na hodnotu 10,68 %, došlo k druhému v letech 2002 a 2003 celkem o 3,84 % na dosavadní nejnižší hodnotu 6,84 %. Pokles byl ovlivněn především přechodem na tržní ekonomiku, což měl nepříznivé dopady na příjmy a úspory obyvatel.

V následujících letech 2004 až 2006 docházelo k silnému zvyšování úspor, které bylo podmíněno nárůstem příjmů a snižováním nezaměstnanosti, zvyšujících finanční stabilitu domácností a tím i umožnění ukládání úspor s výsledným celkovým nárůstem na hodnotu 12,87 %, která byla zároveň nejvyšší dosaženou hodnotou na příštích 13 let. S nárůstem inflace v dalším roce 2007 ztrácely domácnosti motivaci k držení úspor a tak začalo docházet k jejich rozpuštění v důsledku kterého dosahovala v roce 2008, viz *Tabulka 11*, pouhých 8,76 %.

Když v roce 2008 nastala celosvětová finanční krize, domácnosti začaly z důvodu obav o zaměstnání a finanční stabilitu zvyšovat své úspory, které si z přetrvávajících důsledků krize držely až do roku 2011. Následně v roce 2012 došlo k výkyvu na 10,22 % z důvodu snížení úrokových sazeb a tím i úroků spořicíh účtů, čímž ztrácely svou atraktivitu. Po tomto výkyvu se míra úspor, viz *Tabulka 11*, držela až do roku 2016 v intervalu od 11,77 % do 12,47 %. Následně pak v roce 2017 začalo docházet ke snižování nezaměstnanosti, které vedlo ke zvýšení příjmů domácností a tím i ke zvýšení míry jejich úspor do roku 2018 o 3,39 % na hodnotu 15,16 %, poblíž které se i přes lehký pokles o 0,39 % držela v roce 2019.

V letech 2020 a 2021 zaznamenalo Maďarsko zvýšení míry úspor domácností především v důsledku pandemie a s ní spojených opatření, které zamezily rozpouštění úspor a zároveň i některé připravily o část příjmu či zaměstnání. Kvůli těmto skutečnostem došlo k nárůstu na hodnotu 17,40 %, která je zároveň i nejvyšší zaznamenanou hodnotou. Za celé sledované období došlo, viz *Tabulka 11*, od roku 1999 do roku 2021 k nárůstu o 5,41 %.

Vývoj míry úspor domácnosti **Německa** byl poměrně stabilní a až na lehké výkyvy vykazoval spíše známky dlouhodobého růstu. V roce 1999 zaznamenalo Německo míru úspor domácností, viz *Tabulka 11*, na poměrně vysoké úrovni 15,99 %. V následující roce 2000 pak došlo k lehkému poklesu o 0,38 % z důvodu zvýšení nezaměstnanosti a nižšími příjmy. Od roku 2001 kdy byl zaznamenán, viz *Tabulka 11*, nárůst na hodnotu 16,15 % následovalo období dlouhodobého růstu, které bylo ovlivněno především přetrvávající vyšší mírou nezaměstnanosti a poklesem HDP, které motivovalo obyvatelstvo k tvoření úspor jakožto finanční rezervy. Kvůli této situaci se úspory domácností zvyšovaly až do roku 2008 kdy dosahovaly výše 17,60 %. Když v tomtéž roce nastala celosvětová finanční krize, která opět zvýšila nezaměstnanost a zároveň snížila dosavadní příjmy domácností, začala se míra úspor domácností snižovat, přičemž se během následujících let do roku 2013 snížila o 0,9 % na hodnotu 16,7 %.

Od roku 2014 docházelo poprvé po 6 letech k nárůstu a to až do roku 2018. Hlavním důvodem tohoto vývoje byla příznivá hospodářská situace, která měla za následek zavedení minimální mzdy a s tím i nárůst příjmů některých domácností, díky čemuž, viz *Tabulka 11*, vzrostla v těchto letech míra úspor domácností o 1,93 % na hodnotu 18,63 %. V následujícím roce 2019 došlo ke zpomalení německé ekonomiky, což způsobilo pokles růstu mezd a tím i pokles míry úspor domácností o 0,29 % na hodnotu 18,34 %.

Když v roce 2020 nastala pandemie Covidu-19, zaznamenalo Německo historicky největší nárůst míry úspor domácností a to o skokových 5,27 % na hodnotu 23,61 %, která je zároveň nejvyšší hodnotou, na kterou míra úspor německých domácností dosáhla. V posledním sledovaném roce 2021 došlo k mírnému poklesu na hodnotu 22,87 %. Za celé sledované období od roku 1999 do roku 2021 tak došlo k více jak třetinovému nárůstu o 6,88 %.

Švýcarsko je známé svou silnou ekonomikou a relativně vysokých mezd, díky kterým i vysokou mírou úspor domácností, která v prvním sledovaném roce 1999 vykazovala, viz *Tabulka 11*, hodnotu ve výši 19,98 %. Velkou výhodou pro občany Švýcarska je z pohledu úspor podpora vlády v podobě vysokých úrokových sazeb spořicími produkty. Během prvních dvou let 2000 a 2001, došlo k růstu míry úspor domácností o 0,42 % na hodnotu 20,40 %.

V následujících letech 2002 až 2004 pak došlo v důsledku zpomalení ekonomického růstu a následného zvýšení nezaměstnanosti, cen potravin a energií a snížení příjmů domácností k poklesu míry úspor o 1,81 % na hodnotu 18,59 %.

Dále pak v rozmezí let 2004 až 2007 docházelo opět k nárůstu úspor z důvodu relativně stabilní inflace, díky které bylo možné více spořit. Do roku 2007 tak narostly úspory, viz *Tabulka 11*, do výše 22,82 %, tedy o 4,23 % oproti nejnižší zaznamenané hodnotě.

Poblíž této hodnoty se míra úspor domácností držela po dobu dalších zhruba 7 let, kdy vykazovala hodnoty v intervalu 22,21 % do 23,41 %. V tomto období byl vývoj ovlivněn zhoršením ekonomické situace v Evropě z důvodu celosvětové finanční krize, která ale díky nízké nezaměstnanosti a stabilní ekonomice neměla dopady na snížení míry úspor. V návaznosti na této situaci došlo ke snížení úroků spořicími produkty, kvůli kterým obyvatelé Švýcarska využívali alternativních způsobů zhodnocování svých finančních prostředků.

K velkému poklesu došlo až po roce 2014, kdy z důvodu silné revalvace švýcarského franku byla navýšena jeho hodnota, s kterou byly zároveň spjaty zvyšující se ceny švýcarského zboží na zahraničním trhu, což ovlivnilo export firem, kvůli kterému došlo i ke snížení příjmů domácností. V letech 2014 až 2018 tak došlo k poklesu míry úspor domácností, viz *Tabulka 11*, o více než 3 % na úroveň 20,38 %.

Následně v roce 2019 došlo k růstu úspor o 1,29 % na hodnotu 21,67 % z důvodu snížení inflace, díky čemuž mohly domácnosti více šetřit ale zároveň i ne příliš příznivé prostředí pro investice, které byly rizikové a odradily tak domácnosti. Na další nárůst o poměrně vysokých 6,23 % do roku 2021 měl vliv především Covid-19 a pandemická opatření s ním spojená, která stejně jako v jiných státech zamezovala rozpouštění úspora zároveň držela lidi v obavách, kvůli kterým si své úspory drželi.

Během celého sledovaného vývoje tak došlo, viz *Tabulka 11*, v roce 2021 k dosažení míry úspor domácností ve výši 27,9 %, tedy o 7,92 % více než v roce 1999.

4.3.1 Porovnání vývoje míry úspor domácností států Střední Evropy

Vývoj míry úspor domácností ve státech Střední Evropy může být ovlivněn různými faktory jako jsou výše příjmů, nezaměstnanost, inflace, politická situace, daňová politika či

hospodářský růst. V závislosti na kombinaci těchto faktorů má rozdílné, větší či menší dopady na jednotlivé vybrané státy.

V prvním sledovaném roce 1999 se výše míry úspor domácností ve státech Střední Evropy pohybovala, viz *Tabulka 12*, v rozmezí od 10,81 % do 19,98 %, kdy nejvyšší hodnotu vykazovalo Švýcarsko a nejnižší Česká republika. Zatímco v následujících letech 2000 a 2001 byl oproti bázi zaznamenán pokles v Maďarsku, Slovensku a Rakousku z důvodu zhoršení ekonomické situace snižující příjmy domácností, znamenaly ostatní státy růst.

V dalších letech 2002 a 2003 docházelo, viz *Tabulka 11*, k poklesu ve všech státech Střední Evropy vyjímaje Rakouska a Německa, který byl ovlivněný hospodářskou recesí a tím i zvyšování nezaměstnanosti a snižování příjmů v těchto státech. Zatímco v letech 2004 až 2006 v některých státech kterými jsou Maďarsko, Česko, Rakousko a Švýcarsko došlo k nárůstu, Polsko a Slovensko vykazovaly pokles a Německo ustrnutí okolo hodnoty 16,82 %.

Společný pokles míry úspor domácností států kromě Německa a Rakouska nastal v roce 2008 kvůli globální finanční krizi přicházející ze Spojených států amerických, která na pokles měla dopad z různých důvodů, přičemž nejčastějšími důvody byl nárůst nezaměstnanosti, pokles příjmů domácností a také inflace. Největší pokles byl zaznamenán v Polsku o 1,85 %, což je několika násobně více než v ostatních státech kde se pokles pohyboval v intervalu od 0,25 % do 0,66 %. Během následujících let k docházelo u většiny zemí, kromě Rakouska, Německa a Švýcarska, k volatilnímu vývoji míry úspor domácností. Došlo k několika výkyvům v podobě poklesu ale i růstu, tyto výkyvy ale neměli společný původ u těchto zemí a jednalo se o rozdílné kombinace vývoje faktorů, kterými jsou například nezaměstnanost, inflace, příjmy domácností. Tento vývoj pokračoval až do roků 2017 a 2018 kdy většina zemí vykazovala podobné hodnoty jako na začátku v roce 2008.

V tomto období zároveň v Rakousku došlo k silnému propadu mezi lety 2008 a 2011 o 3,96 % a následně pak k dalšímu propadu do roku 2013 o dalších 0,58 % celkem tedy na hodnotu 12,66 %, odkdy následoval stejně volatilní vývoj jako u ostatních států. Posledními státy jsou Německo a Švýcarsko, které mezi lety 2008 a 2012 vykazovaly mírný postupný pokles, dále pak v roce 2014 došlo v obou státech k nárůstu, který v případě Německa pokračoval až do roku 2018, zatímco ve Švýcarsku míra úspor domácností klesala.

V posledních sledovaných letech docházelo ve většině zemí až na Maďarsko a Německo k růstu ovlivněným především zvýšením spotřebitelské poptávky a tím i k rozpouštění úspor. Následně pak v roce 2020 došlo k nárůstu míry úspor domácností ve všech zemích Střední Evropy a to z důvodu pandemie Covid-19 a s ní spojených opatření, zamezujících rozpouštění úspor. Při rozvolnění všechny státy až na Švýcarsko a Maďarsko zaznamenali pokles ovlivněný rozvolněním koronavirových opatření. V tomtéž roce ale v Maďarsku a Švýcarsku došlo naopak k nárůstu, který byl ovlivněný přetrvávajícími opatřeními.

Lze tak říct že za celé sledované období byl vývoj míry úspor domácností ve Střední Evropě velmi rozmanitý a poměrně volatilní. Zároveň díky rozdílným dopadům některých událostí došlo ke zvětšení rozdílu mezi nejnižší hodnotou míry úspor domácností. V roce 1999 se rozdíl pohyboval ve výši 9,17 %, přičemž nejlépe na tom bylo Švýcarsko a nejhůře Česká republika. V roce 2021 pak lze sledovat rozdíl ve výši 17,21 %, což znamená, že se rozdíl skoro zdvojnásobil. V posledním sledovaném roce bylo na pozici s nejvyšší mírou úspor domácností stále Švýcarsko s hodnotou 27,90 % a na nejhorší pozici se usadilo Polsko s hodnotou 2,77 %, tedy desetkrát nižší mírou úspor než mají Švýcarské domácnosti.

4.3.2 Specifikace pozice ČR vůči ostatním státům Střední Evropy

Od roku 1999 se vývoj míry úspor domácností v České republice a ostatních státech Střední Evropy lišil. Hned v prvním sledovaném roce, byla Česká republika v porovnání s ostatními státy Střední Evropy, viz *Tabulka 11*, na nejnižší úrovni 10,81 %. V následujícím roce však došlo k nárůstu míry úspor domácností České republiky, která byla společně s Polskem jedním ze dvou států, kterým míra úspor stoupala zatímco v ostatních státech došlo k poklesu, díky čemuž došlo k posunutí v pořadí nad Maďarsko a Slovensko.

Díky příznivému vývoji míry úspor domácností v České republice do roku 2002 si svou pozici oproti Maďarsku a Slovensku udrželo a dokonce postoupilo v pořadí o další příčku díky klesajícímu vývoji úspor Polska a tak v tomto roce obsadilo Česko pozici s čtvrtou nejvyšší mírou úspor domácností ve Střední Evropě s hodnotou 11,80 %, díky čemuž byla o pouhých 1,17 % pod průměrem ostatních států středoevropského regionu který činil 12,97 %.

Bohužel v následujících letech 2003 a 2004 došlo k výkyvu míry úspor na vůbec nejnižší hodnotu Česka v celém sledovaném období 10,46 %, čímž klesla až pod stoupající Maďarsko s hodnotou 10,64 %. Následně v letech 2005 a 2006 došlo ke společnému růstu těchto zemí, přičemž Česko v roce 2006 získalo svou pozici zpět díky dosažení hodnoty 12,59 % která byla rozdílem o 0,7 % oproti Maďarsku a zároveň jen o 0,16 % nižší než průměr všech ostatních států Střední Evropy ve výši 13,11 %.

V důsledku globální finanční krize amerického původu došlo téměř ve všech státech Střední Evropy kromě Německa a Rakouska mezi roky 2007 a 2008, viz *Tabulka 13*, k poklesu v intervalu od 0,25 % do 1,85 %. Oproti ostatním státům obsadilo Česko s druhým nejvyšším tempem poklesu 0,66 % druhou příčku, přičemž horší bylo už jen Polsko s 1,85 %. I přes nepříznivý pokles si ale Česká republika v krizi zachovala svou čtvrtou příčku s mírou úspor domácností ve výši 11,68 %. V letech následujících po začátku krize docházelo u většiny států ke krátkodobému zvyšování míry úspor domácností nejčastěji v důsledku ekonomické nejistoty a tím i menším výdajům na luxusní statky. V roce 2009 dosáhlo Česko poprvé míru úspor domácností vyšší než byl průměr ostatních států Střední Evropy a zároveň i svůj rekord ve výši 13,41 %. Z důvodu nepříznivého vývoje ale většina států včetně České republiky zaznamenala pokles míry úspor domácností v důsledku nižších výdajů ale také kvůli propouštění zaměstnanců, ovlivňující nárůst nezaměstnanosti a tím i pokles příjmů obyvatel.

Zatímco v roce 2011 docházelo, viz *Tabulka 14*, v Česku, Rakousku, Polsku a Slovensku k většímu poklesu míry úspor v rozpětí od 1,03 % do 2,74 %, zaznamenali Švýcarsko a Německo pokles v rozmezí pouhých 0,08 % až 0,20 %, přičemž v Maďarsku došlo dokonce k nárůstu o 0,38 % na hodnotu 11,75 %, díky čemuž překonalo o 0,18 % Česko s 11,57 % a tím pousnulo Česko opět na horší pátou pozici v celkovém porovnání. V následujících letech si Maďarsko a Česko čtvrtou a pátou příčku střídali díky oscilaci okolo podobných hodnot.

V roce 2014 se kvůli svému poklesu přiblížilo i Rakousko s hodnotou 12,83 %, ve stejném roce vykazovalo Maďarsko 12,47 % a Česko 12,40 %, všechny tři státy se tedy pohybovaly v rozmezí pouhých 0,43 %. V následujícím roce 2015 byly rozdíly ještě více vyhlazeny díky podobnému vývoji těchto tří států, které se tak pohybovali v rozmezí 0,27 %.

K rozevření těchto pomyslných nůžek došlo, viz *Graf 5 nebo Tabulka 15*, až v roce 2016, kdy Rakousko zaznamenalo nárůst o 0,91 % na hodnotu 13,25 %, zatímco Maďarsko s Českem pokles, kvůli kterému bylo Maďarsko na úrovni 11,77 % a Česko 11,33 %. Česko tak opět bylo v porovnání s ostatními státy středoevropského regionu na páté pozici, na které i přes vývoj v následujících letech zůstalo až do roku 2019.

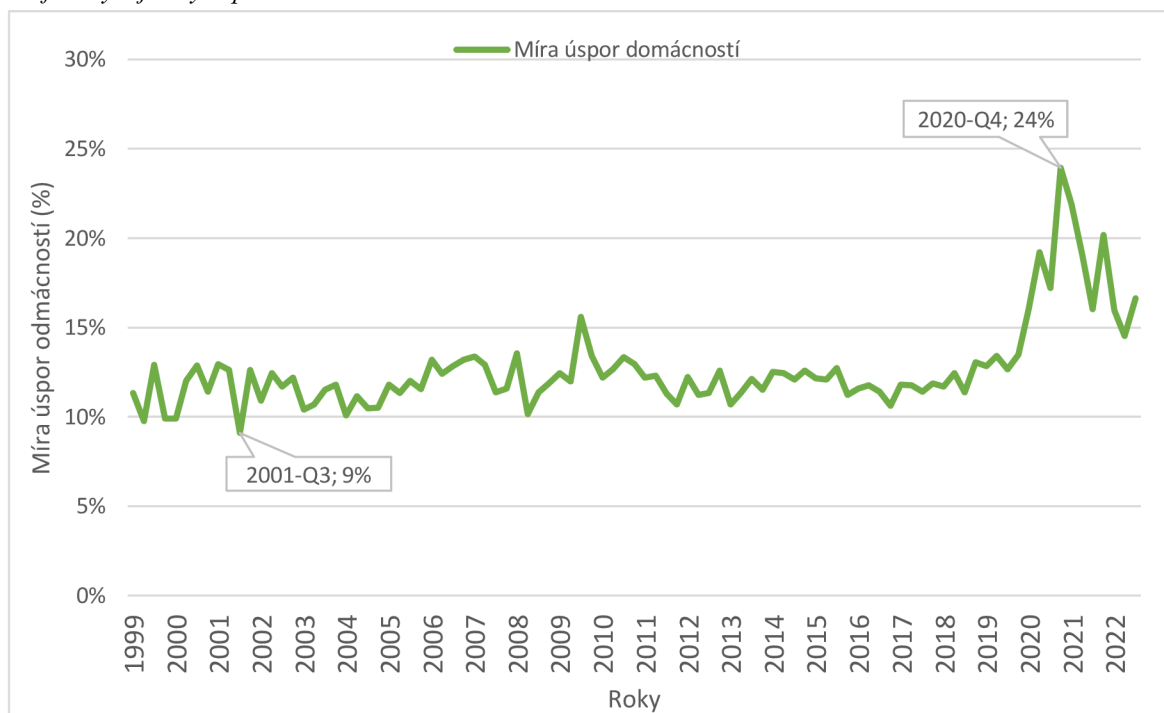
Když v roce 2020 vypukla pandemie Covid-19 a sní i již známá opatření zamezující v rozpouštění úspor domácností, zaznamenaly všechny státy Střední Evropy, viz *Tabulka 16*, nárůst, který byl ve většině států včetně České republiky enormní. V případě Česka s nárůstem o 6,03 % šlo dokonce hned po Polsku o druhý nejvyšší roční nárůst, díky kterému se míra úspor českých domácností vyšplhala na třetí příčku v porovnání s ostatními státy a porazila tak i doposud největší konkurenty Maďarsko a Rakousko, přičemž si svou pozici Česko zachovalo i při poklesu z důvodu rozvolnění koronavirových opatření a v posledním sledovaném roce 2021 tak stálo o 2,76 % nad průměrem ostatních států Střední Evropy.

Zároveň Česko, viz *Tabulka 16*, zaznamenalo nejvyšší nárůst oproti bázi roku 1999 a to 8,41 %. Druhé místo obsadilo Švýcarsko s nárůstem 7,92 %, třetí místo Německo s 6,88 %, čtvrté Maďarsko s 5,41 %, páté Rakousko s 0,64 %, šesté Slovensko s poklesem o 1,58 % a Polsko taktéž s poklesem o 10,02 %.

5 Výsledky a diskuse

5.1 Vývoj míry úspor domácností v České republice

Graf 6: Vývoj míry úspor v ČR v letech 1999-2022

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e)

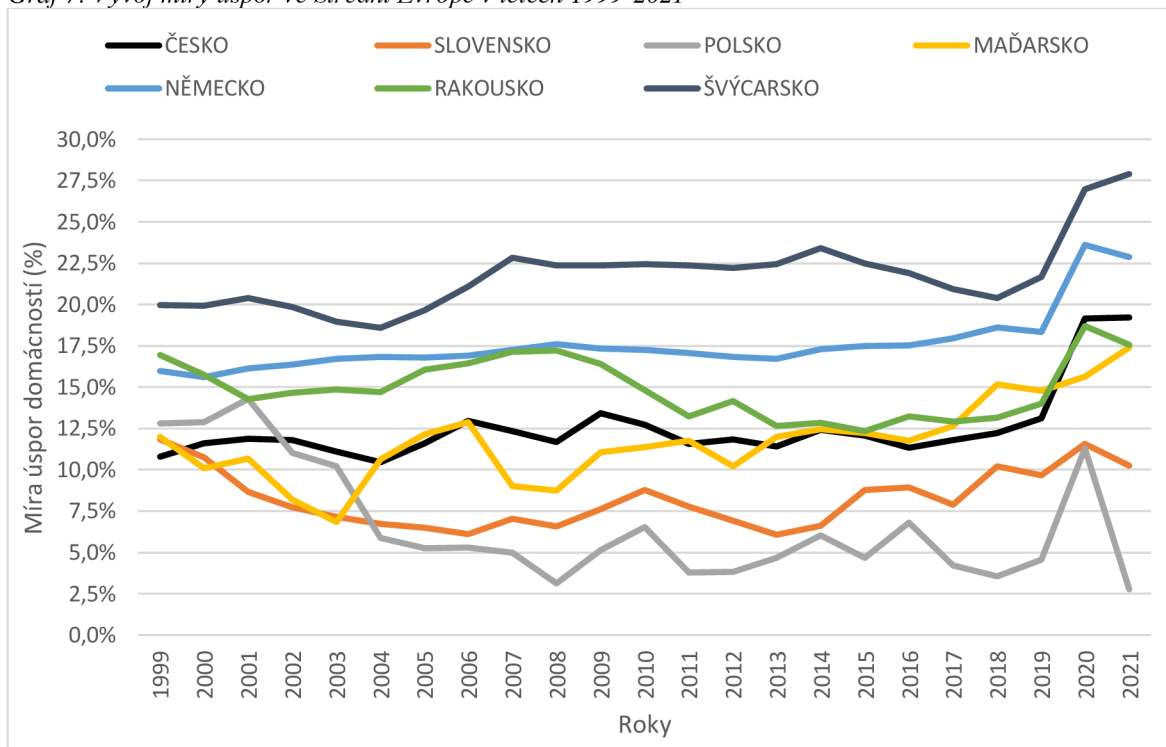
Vývoj míry úspor domácností v České republice od roku 1999 byl dynamický a ovlivněný různými faktory. V prvních letech po roce 1999 byly úrovně úspor nízké kvůli transformaci z plánované ekonomiky na tržní a ekonomickým problémům.

Od roku 2002 se však míra úspor začala postupně zvyšovat až do roku 2008, kdy došlo k výraznému nárůstu v důsledku globální finanční krize. Po této krizi se míra úspor opět stabilizovala a v posledních letech se díky hospodářskému růstu a nízkým úrokovým sazbám míra úspor v České republice mírně snižuje.

Nicméně v roce 2020 a 2021 došlo k výraznému nárůstu míry úspor v důsledku pandemie Covid-19 a s tím spojeného snížení výdajů na cestování a zábavu. Zároveň zaznamenala míra úspor českých domácností nejvyšší nárůst oproti bázi v porovnání oproti všem státům Střední Evropy.

5.2 Porovnání států Střední Evropy a specifikace pozice ČR

Graf 7: Vývoj míry úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Ze sledování vývoje míry úspor domácností ve Střední Evropě od roku 1999 do 2021 lze říci že byl vývoj velmi volatilní a závisel na mnoha faktorech. V průběhu let došlo ke změnám v politických, ekonomických a sociálních podmínkách, což ovlivnilo vývoj úspor domácností v jednotlivých zemích.

Obecně v prvních letech po roce 1999 docházelo v mnoha zemích k postupnému růstu míry úspor, což bylo způsobeno například privatizací a liberalizací trhů. Avšak v letech 2000 a 2001 se v některých zemích objevil trend poklesu míry úspor, který byl způsobený například zvýšenou spotřebou, investicemi do nemovitostí a nadějami na rychlý hospodářský růst.

V následujících letech, v období po globální finanční krizi, došlo v mnoha zemích ke zvýšení míry úspor. To bylo způsobeno nejčastěji nižšími výdaji na cestování a zábavu, ale také vysokou mírou nezaměstnanosti a ekonomickou nejistotou. V posledních letech, zejména v roce 2020 a 2021, byl vlivem pandemie Covid-19 zaznamenán opět nárůst míry

úspor v některých zemích, který byl způsobený především obavami obyvatel z možných dopadů a také koronavirovými opatřeními, které zamezovali rozpuštění úspor domácností.

Díky rozdílným dopadům událostí na jednotlivé státy Střední Evropy došlo za celé sledované období od roku 1999 do roku 2021 k rozevření pomyslných nůžek, představující zvětšení rozdílů mezi mírou úspor domácností jednotlivých států. Tento rozdíl nejvyšší míry úspor domácností oproti nejnižší narostl z původních 9,18 % na 25,13 %, což znamená, že se během posledních 22 let téměř ztrojnásobil.

5.3 Vývoj míry úspor domácností dle vybraných autorů

Dle Českého statistického úřadu (2013c, s. 2) se česká ekonomika na přelomu století potýkala se snižující se inflací, která domácnosti motivovala ke spotřebě a tím i snížení míry úspor, díky čemuž měla v letech 1999 a 2000 klesající tendenci. Současně se spotřebou ale docházelo i ke zvyšování mezd, díky čemuž byla následujících letech míra úspor relativně stabilní. Podmínky ekonomiky posilující finanční zdraví v následujících letech 2004-2008 vyvolaly příznivý stav na trhu práce, který měl za následek výrazný růst příjmů o 7 % ročně a zároveň i snížení obav, které vyústilo ve zvýšení spotřeby.

Úspory domácností jsou dle Českého statistického úřadu (2013c, s. 24) relativně kolísavou veličinou zejména v jednotlivých kvartálech, přesto však platí, že české domácnosti odkládají větší část svých příjmů v ekonomicky nepříznivých obdobích, což je vidět například v roce 2009 a 2010, kdy úspory meziročně „vylétly“ téměř o polovinu. Dalším obdobím růstu úspor domácností byl počátek roku 2012, kdy objem odložených peněz meziročně stoupl o více než pětinu. Dále se však meziroční nárůst míry úspor zmírnil v důsledku negativního vývoje mzdových příjmů.

Dle Českého statistického úřadu (2013c, s. 26-27), je i přes zmíněný posílený trend spořit v době útlumů ekonomiky zřejmé, že v období od minulé dekády do roku 2011 se sklon domácností k úsporám vyvíjel hůře než ve dvou třetinách ostatních států Evropy.

Jak uvádí Česká národní banka (2012a) docházelo v roce 2012 k poklesu spotřeby domácností v důsledku slabé dynamiky disponibilních příjmů, zvýšené inflace ale i vývojem míry úspor. Míra úspor domácností v posledních letech roste, zřejmě vlivem opatrnosti způsobené nejistotami na trhu práce a z očekávání restriktivních opatření. V mezinárodním srovnání je vidět různé reakce na vzniklé změny. V Rakousku v roce 2009 míra úspor

poklesla, přičemž v následujících letech se začínala jen zlehka navracet k předchozím hodnotám. Oproti tomu polské domácnosti přizpůsobovaly v těchto letech míru úspor mnohem flexibilněji, avšak v letech následujících došlo k poklesu zpět na původní hodnotu. Vývoj míry úspor na Slovensku ukazuje spíše opatrnější chování. Česká republika se v ohledu na míru úspor domácností jeví jako relativně stabilní, stejně jako Německo, které je ale o několik procentních bodů výše.

Když v březnu roku 2020 vypukla pandemie Covid-19, docházelo dle Kermieta (2020a) v důsledku zastavení výroby a některých provozoven kvůli restriktivním opatřením ke snižování příjmů a to o více než 7 %. V tomto období zároveň docházelo z důvodu obav z budoucího vývoje i k poklesu míry investic. I přes nepříznivé podmínky a negativní události, docházelo nejen v České republice ale téměř ve všech státech k nárůstu míry úspor domácností. Ten byl dle Cieslara (2022) důsledkem především vládních opatření, která uzavřela část provozoven obchodu i služeb, tudíž příjmy zmíněných domácností nebyly vydány na spotřebu a byly tak přeměněny na úspory. V následujícím období docházelo dle Kermieta (2021b) k růstu spotřebních výdajů domácností. I přes tento nárůst spotřeby ale dosahovala míra úspor domácností vysokých hodnot.

5.4 Diskuse výsledků

Při zpracování analýzy bylo zjištěno, že vývoj míry úspor domácností ve sledovaných letech byl dynamický a ovlivněný různými faktory jako je například míra inflace, úroková míra či míra nezaměstnanosti. Tyto faktory mají rozdílné dopady na různé vybrané regiony či dokonce samostatné státy a to především v ohledu na kombinaci těchto faktorů nebo i současného stavu a vývoji ekonomiky v dané oblasti. Například v České republice byla zjištěna nízká míra úspor domácností v roce 1999 nejpravděpodobněji z důvodu přechodu z plánované ekonomiky na tržní, která zároveň dle Českého statistického úřadu (2013c, s. 2) byla zároveň ovlivněna vyššími výdaji na spotřebu v důsledku inflace. ČSÚ zároveň také udává, že docházelo i ke zvyšování mezd, což vysvětluje zjištěný postupný nárůst v následujícím období do roku 2006 ale i lehký pokles při zvýšení spotřeby domácností díky jistotě a důvěře v ekonomiku státu do roku 2008.

Silný meziroční nárůst míry úspor domácností v roce 2009 vzniklý s největší pravděpodobností v důsledku globální finanční krize a tím i obav spotřebitelů

z nadcházejícího vývoje ekonomiky, je dle Českého statistického úřadu (Český statistický úřad, 2013c, s. 24) zdůvodněný odkládáním větší části příjmů českých domácností v nepříznivých obdobích, jako byla například již zmíněná finanční krize a její následný vývoj. Český statistický úřad (2013c, s. 26-27) ale dále udává, že v období od minulého desetiletí do roku 2011 se sklon domácností k úsporám vyvíjel hůře než ve dvou třetinách ostatních států Evropy. Ve vlastní zpracované analýze je tento výrok ze strany ČSÚ potvrzen, avšak v následujících letech až do roku 2021 se Česká republika v ohledu na výši míry úspor svých domácností dostala mnohem výše, a to do první třetiny oproti zbylým státům Evropy ale především oproti ostatním státům vybraného regionu.

V letech následujících po finanční krizi došlo ke stabilizaci míry úspor domácností České republiky. Jednou z možností těchto jevů je hospodářský růst a nízké úrokové sazby. Dalším důvodem stabilizace míry úspor domácností, který udává Česká národní banka (2012a), je pokles spotřeby domácností v důsledku slabé dynamiky disponibilních příjmů a zvýšené inflace. V ostatních státech bylo při vlastní analýze v těchto letech po finanční krizi, zjištěno zvýšení míry úspor. To bylo způsobeno nejčastěji nižšími výdaji na cestování a zábavu, ale také vysokou mírou nezaměstnanosti a ekonomickou nejistotou, což se v zásadě shoduje s výrokem ČNB.

V posledních letech sledovaného období, byl vlivem pandemie Covid-19 zaznamenán nárůst míry úspor v téměř všech zemích, způsobený zejména obavami obyvatel z možných dopadů a také koronavirovými opatřeními, zamezujícími rozpouštění úspor domácností. S tímto vývojem a jeho odůvodněním se shoduje i Kermiet (2020a), který udává, že v tomto období docházelo také ke snižování příjmů domácností ale hlavně výdajů na investice. Posledním dodatkem je pak výrok Cieslara (2022), podle kterého docházelo k nárůstu míry úspor v důsledku uzavření některých provozoven obchodu i služeb, v důsledku čehož nebyly příjmy zmíněných domácností spotřebovány ale naopak uspořeny.

6 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo analyzovat změny v míře úspor domácností v České republice a ve vybraných evropských regionech. Změny míry úspor domácností byly ve sledovaném období od roku 1999 až 2021 dynamické a byly ovlivněny různými faktory. Kvůli přechodu z plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, byly míry úspor domácností v prvních letech nízké, avšak v následujících letech začalo docházet k jejich růstu. Od roku 2002 však míra úspor začala postupně stoupat až do roku 2008, kdy výrazně vzrostla v důsledku celosvětové finanční krize. Po této krizi došlo k opětovné stabilizaci, přičemž v posledních letech docházelo dokonce k poklesu. Největší nárůst za celé sledované období byl zaznamenán v roce 2020 v důsledku pandemie COVID-19 a s ní spojenými vládními opatřeními zamezujícími rozpuštění úspor. Na vývoji míry úspor domácností byla rovněž otestována sezónnost, která ale byla zamítnuta, tudíž není ve vývoji úspor domácností není významné sezónní kolísání. V závěru lze tedy říci, že míra úspor českých domácností je ovlivňována různými faktory, jako jsou ekonomický růst, inflace, úrokové sazby, nezaměstnanost a aktuální události.

Oproti tomu ze sledování vývoje míry úspor ve Střední Evropě vyplývá, že byl vývoj v jednotlivých zemích odlišný a závisel na mnoha faktorech. V průběhu sledovaného období let 1999 až 2021 došlo v jednotlivých zemích ke změnám v politických, ekonomických a sociálních podmínkách, což ovlivnilo vývoj úspor domácností. V prvních letech po roce 1999 docházelo ve většině zemí k růstu míry úspor, což bylo způsobeno například privatizací a liberalizací trhů. Avšak v letech 2000 a 2001, začalo některých zemích docházet k poklesu míry úspor, který byl způsobený především zvýšenou spotřebou a investicemi do nemovitostí z důvodu naděje na rychlý hospodářský růst. V letech následujících po globální finanční krizi, došlo ve většině zemí ke zvýšení míry úspor, což nejčastěji bylo způsobeno vysokou mírou nezaměstnanosti a ekonomickou nejistotou, ale také nižšími výdaji na cestování a zábavu. V posledních sledovaných letech, zejména v roce 2020 a 2021, byl vlivem pandemie Covid-19, stejně jako v České republice, zaznamenán nárůst míry úspor ve vybraných státech, který byl způsobený především obavami obyvatel z možných dopadů a také koronavirovými opatřeními. Lze tedy celkově říci, že vývoj míry úspor domácností ve státech Střední Evropy byl ovlivněn více různými faktory, ale v posledních letech lze ve

většině států sledovat nárůst míry úspor z důvodu ekonomické nejistoty a omezených možností v oblasti cestování a zábavy.

Dílčím cílem bakalářské práce bylo mezinárodní porovnání vývoje míry úspor domácností a specifikace pozice ČR. Díky odlišným dopadům vzniklých událostí na jednotlivé státy vybraného regionu, došlo za celé sledované období od roku 1999 do roku 2021 k již zmíněnému rozevření pomyslných nůžek, představující zvětšení rozdílů mezi mírou úspor domácností jednotlivých středoevropských států, který se za celé sledované období 22 let téměř ztrojnásobil. Česká republika zároveň v tomto období zaznamenala oproti ostatním státům nejvyšší, téměř dvojnásobný nárůst oproti bazické hodnotě.

7 Seznam použitých zdrojů

ADAMCOVÁ, Pavla, Jan NEVYHOŠTĚNÝ a Denis CHRIPÁK, 2021. *Bez příkras a nostalgie* [online]. Praha: Economia, a.s. [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/meli-jsme-se-za-komunistu-lepe-velke-porovnani-vydaju-cechu/r~6d90e3aef63d11e9b259ac1f6b220ee8/>

ASOCIACE ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELN, 2019. *O stavebním spoření - Jak funguje?* [online]. Praha: Asociace českých stavebních spořitelů [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.acss.cz/cz/o-stavebnim-sporeni/jak-funguje/>

BANKY.CZ, 2022. *Přehled a porovnání spořicíh účtů* [online]. Praha: banky.cz [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/prehled-a-porovnani/sporici-ucet/>

BUDÍKOVÁ, Marie, Maria KRÁLOVÁ a Bohumil MAROŠ, 2010. *Průvodce základními statistickými metodami*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3243-5.

CIESLAR, Jan, ed., 2022. *Příjmy domácností i v prvním pandemickém roce rostly* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-domacnosti-i-v-prvnim-pandemickem-roce-rostly>

CVEJNOVÁ, Veronika, 2019-2022a. *Vkladní knížky - Jak fungují a jak si zvolit tu správnou? (srovnání 2022)* [online]. Praha: Finex.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://finex.cz/vkladni-knizky/>

CVEJNOVÁ, Veronika, 2022b. *Spořicí účet - Jaký je nejlepší a jak fungují? Aktuální srovnání spořicíh účtů 2022* [online]. Praha: Finex.cz [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://finex.cz/rubrika/sporici-ucty/>

CZECHWEALTH, 2006-2021. *Risk* [online]. Praha: CzechWealth [cit. 2022-10-29]. Dostupné z: <https://www.czechwealth.cz/slovník-pojmu/risk>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2012a. *Vývoj míry úspor domácností* [online]. Praha: Česká Národní Banka [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Vyvoj-miry-uspor-domacnosti>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2017b. *Ekonomický vývoj na území České republiky* [online]. Praha: Česká Národní Banka [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2022c. *Co to jsou nominální a reálné úrokové sazby?* [online]. Praha: Česká Národní Banka [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-jsou-nominalni-a-realne-urokove-sazby/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2005a. *Míra hrubých úspor: Změny v sektoru domácností ČR - úspory a zadluženost - 1995 až 2005* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536638/1533052.pdf/eb39a8ed-d302-4fdd-b96a-aa5aef58b60d?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2007b. *Nezaměstnanost* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568935/311107k03.pdf/41c1a51c-cb1a-4276-8f00-e3b60ab32fe1?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013c. *Domácnosti v ČR: příjmy, spotřeba, úspory a dluhy 1993-2012* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534672/115911a+s+lit.doc/c47865c1-4af4-4ab2-bcad-aeac6a244315?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014d. *Základní tendence vývoje* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2102-01-za_rok_2001-i__zakladni_tendence_vyvoje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2016e. *Vývoj průměrných cen vybraných potravin* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-prumernych-cen-vybranych-potravin>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2018f. *Evropská ekonomika od začátku tisíciletí: Statistický obraz* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/app_estat/european_economy_2018/CZ_CS_economy_core_1_2018_v1.4/index.html

DYNTAROVÁ, Věra a Lubomír POUŠEK, 2008. *Základy makroekonomie*. Vyd. 1. V Praze: České vysoké učení technické. ISBN 978-80-01-03992-2.

EUROSTAT, 2013a. *European system of accounts - ESA 2010* [online]. 549/2013. Luxembourg: Publications Office of the European Union [cit. 2022-10-16]. ISBN 978-92-

79-31242-7. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-02-13-269>

EUROSTAT, 2022b. *Household saving rate* [online]. Europe: Eurostat [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/data/datasets/gbfxqe2puqakbygclpobva?locale=en>

EUROSTAT, 2022c. *HICP - annual data (average index and rate of change)* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_AIND__custom_5091228/default/table?lang=en

EUROSTAT, 2022d. *Unemployment by sex and age – annual data* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_A__custom_5091861/default/table?lang=en

EUROSTAT, 2022e. *Key indicators - quarterly data* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NASQ_10_KI__custom_5091814/default/table?lang=en

EUROSTAT, 2022f. *Key indicators - annual data (Savings)* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NASA_10_KI__custom_5091824/default/table?lang=en

EUROSTAT, 2022g. *Interest rates* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ei_mfir_m/default/table?lang=en

FINEX, 2020. *Co je to úrok a úroková míra?* [online]. Praha: Finex.cz [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://finex.cz/co-je-to-urok-a-urokova-mira-prectete-si-jake-existuji-druhy-uroku/>

FONDEE, 2022. *Spoření na důchod: jak být ve stáří finančně v pohodě* [online]. Praha: Fondée [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.fondee.cz/blog/sporeni-na-duchod>

HÁJKOVÁ, Katriřina, 2022. *Termínovaný vklad* [online]. Praha: rondainvest.cz [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://www.rondainvest.cz//media/terminovany->

vkld?gclid=Cj0KCQjw48OaBhDWARIsAMd966BkJRs8vLiNTsUkbrs8KzoaFp8Iryvk0u
MdmLR93pjzxtX5_6ez_3YaAn_BEALw_wcB

HELÍSEK, Mojmir, 1996. *Makroekonomie pro bakalářské studium*. Vyd. 1. Slaný: Melandrium. ISBN 80-901801-5-9.

HINDLS, Richard, 2007. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-86946-43-6.

HOLMAN, Robert, 2010. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.

HRONOVÁ, Stanislava a Richard HINDLS, 1997. *Národní účetnictví*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 80-7169-466-5.

INSTITUT BIOSTATISTIKY A ANALÝZ, 2022. *Dekompozice časových řad* [online]. Brno: Lékařská fakulta Masarykovy univerzity [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://portal.matematickabiologie.cz/index.php?pg=analyza-a-modelovani-dynamicky-ch-biologicky-ch-dat--linearni-a-adaptivni-zpracovani-dat--nahodne-procesy-a-modely-casovych-rad-dekompozice--dekompozice-casovych-rad>

JANA STECKEROVÁ, 2022. *Míra úspor domácností zůstává vysoká* [online]. Praha: Fxstreet.cz [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.fxstreet.cz/zpravodajstvi-128045.html>

JANDA, Josef, 2011. *Spořit nebo investovat?*. 1. Praha: Grada. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-3670-9.

JUREČKA, Václav, 2017a. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

JUREČKA, Václav, 2018b. *Mikroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0146-7.

KERMIET, Vladimír, 2020a. *Čtvrtletní sektorové účty - 2. čtvrtletí 2020* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/crt/ctvrtletni-sektorove-ucty-2-ctvrtleti-2020>

KERMIET, Vladimír, 2021b. *Čtvrtletní sektorové účty - 2. čtvrtletí 2021* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/crt/ctvrtletni-sektorove-ucty-2-ctvrtleti-2021>

KOMERČNÍ BANKA, 2022. *Co je doplňkové penzijní spoření* [online]. Praha: kbps.cz [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.kbps.cz/dps/co-je-doplňkove-penzijnni-sporeni/>

KUDLÁČEK, Patrik, 2022. *Podílové fondy - Co jsou to investiční podílové fondy a pro koho jsou vhodné?* [online]. Praha: Finex.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://finex.cz/rubrika/fondy/>

LENERT, Jan, 2009. *Investice řídte podle věku* [online]. Praha: Mltava Labe Media [cit. 2022-10-29]. Dostupné z: https://www.denik.cz/moje_penize/penize_sporeni20090507.html

LIŠKA, Václav a Jan GAZDA, 2004. *Kapitálové trhy a kolektivní investování*. 1. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-864-1963-0.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2019a. *Penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření* [online]. Praha: Ministerstvo financí [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/duchody/penzijni-pripojisti-a-doplňkove-penzij>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2022b. *Finanční gramotnost aneb proč se finančně vzdělávat?* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd>

MONETA MONEY BANK, 2021a. *Jak vysoká je daňová úleva u penzijního spoření 2021?* [online]. Praha: moneta.cz [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/blog/jak-vysoka-je-danova-uleva-u-penzijnniho-sporeni-2021>

MONETA MONEY BANK, 2022b. *Co je likvidita?* [online]. Praha: Moneta Money Bank [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/slovník-pojmu/detail/co-je-likvidita>

MUSIL, Petr, 2015. *Česko z roku 1989: Kam se ekonomicky posunulo?* [online]. Praha: Ekonomický deník [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://ekonomickydenik.cz/cesko-z-roku-1989-kam-se-ekonomicky-posunulo/>

PATRIA.CZ, 1997-2022. *CPI (Index spotřebitelských cen)* [online]. Praha: Patria.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.patria.cz/slovník/181/cpi-index-spotřebitelskych-cen.html>

PŮLPÁNOVÁ, Stanislava, 2007. *Komerční bankovníctví v České republice*. 1. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1180-1.

RAIFFEISEN STAVEBNÍ SPOŘITELNA A.S., 2022. *Co je to úrok?* [online]. Praha: Raiffeisen stavební spořitelna a.s. [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.rsts.cz/otazky-odpovedi/co-je-to-urok/>

SAMUELSON, Paul a William NORDHAUS, 1995. *Ekonomie*. Vyd. 2. Praha: Svoboda. ISBN isbn9788020504944.

SKALSKÁ, Hana, 2013. *Aplikovaná statistika*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN ISBN978-80-7435-320-8.

STEIGAUFG, Slavomír, 2003. *Fondy: jak vydělávat pomocí fondů*. 1. Praha: Grada. Finanční trhy a instituce. ISBN 80-247-0247-9.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA, 2021. *Statistické metody I*. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-1672-0.

ŠEDIVÁ, Pavla, 2022. *Inflace - 2022, míra inflace a její vývoj v ČR* [online]. Praha: Kurzy.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/inflace/>

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, 2011-2013. *Nezaměstnanost a její důsledky pro rodinu a zdraví* [online]. Brno: Masarykova Univerzita [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.econ.muni.cz/vyzkum/resene-projekty/13584>

ŠMEJČKÁ, Petra, 2021. *Co je to finanční gramotnost, proč je dobré ji budovat a jak na tom vlastně jsme?* [online]. Praha: Portu.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.portu.cz/blog/co-je-to-financni-gramotnost-proc-je-dobre-ji-budovat-a-jak-na-tom-vlastne-jsme/>

TONKA, Ján, 2021. *10 Případů, kdy nenechávat ležet úspory v bance* [online]. Praha: Finex.cz [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://www.finax.eu/cs/blog/10-pripadu-kdy-nenechavat-lezet-uspory-v-bance>

TRAXLER, Jan, 2019. *Jak se počítá inflace a co najdeme ve spotřebním koši* [online]. Praha: Peníze.cz [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/inflace/408175-jak-se-pocita-inflace-a-co-najdeme-ve-spotrebnim-kosi>

Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratek

7.1 Seznam obrázků

Graf 1: Vývoj míry úspor v ČR v letech 1999-2022.....	36
Graf 2: Sezónnost ve vývoji míry úspor domácností ČR v letech 1999-2022	39
Graf 3: Vývoj míry makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 1999-2021	40
Graf 4: Vývoj míry úspor ve vybraných evropských regionech v letech 1999-2021	42
Graf 5: Vývoj míry úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021	45
Graf 6: Vývoj míry úspor v ČR v letech 1999-2022.....	56
Graf 7: Vývoj míry úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021	57

7.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Srovnání státního příspěvku před a po reformě podle velikosti příspěvku účastníka (v Kč)	71
Tabulka 2: Míra úspor v ČR v letech 1999-2022	71
Tabulka 3: Kruskal-Wallisův test pro významnost sezónnosti míry úspor domácností v letech 1999-2021	72
Tabulka 4: Čtvrtletní míra úspor v ČR v letech 2012-2018	72
Tabulka 5: Elementární charakteristiky pro čtvrtletní míru úspor v ČR v letech 2019-2022.....	72
Tabulka 6: Míry makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 1999-2021.....	73
Tabulka 7: Míra úspor ve vybraných evropských regionech v letech 1999-2021	73
Tabulka 8: Vývoj míry úspor domácností v Severní Evropě v letech 1999-2021.....	74
Tabulka 9: Řetězové a bazické Indexy Střední Evropy v letech 1999-2021.....	74
Tabulka 10: První absolutní difference a Bazický index Západní Evropy v letech 1999, 2019, 2020 a 2021	74
Tabulka 11: Míra úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021	75
Tabulka 12: Míra úspor domácností ve Střední Evropě v roce 1999.....	75
Tabulka 13: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2007-2008	75

Tabulka 14: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2010 a 2011	75
Tabulka 15: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2019 a 2020	76
Tabulka 16: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v mezi lety 1999 a 2021	76

7.3 Seznam použitých zkratek

- EU – Evropská unie
- ČR – Česká republika
- ČNB – Česká národní banka
- ČSÚ – Český statistický úřad
- VŠPS – Výběrové šetření pracovních sil
- RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

7.4 Seznam rovnic

[2.1]	13
[2.2]	13
[2.3]	14
[2.4]	14
[2.5]	14
[2.6]	15
[2.7]	16
[2.8]	16
[2.9]	16
[3.1]	20

8 Přílohy

Tabulka 1: Srovnání státního příspěvku před a po reformě podle velikosti příspěvku účastníka (v Kč)

Měsíční příspěvek účastníka	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000 a více
Státní příspěvek do 31.12.2012	50	90	120	140	150	150	150	150	150	150
Státní příspěvek od 1. 1. 2013	0	0	90	110	130	150	170	190	210	230

Zdroj: (Moneta Money Bank, 2021a)

Tabulka 2: Míra úspor v ČR v letech 1999-2022

Rok	Q1	Q2	Q3	Q4
1999	11,33%	9,77%	12,91%	9,90%
2000	9,89%	12,03%	12,86%	11,40%
2001	12,94%	12,61%	9,10%	12,61%
2002	10,89%	12,44%	11,69%	12,21%
2003	10,42%	10,71%	11,51%	11,81%
2004	10,08%	11,17%	10,48%	10,53%
2005	11,79%	11,33%	12,00%	11,56%
2006	13,19%	12,41%	12,85%	13,20%
2007	13,39%	12,91%	11,37%	11,60%
2008	13,54%	10,14%	11,39%	11,89%
2009	12,43%	11,99%	15,61%	13,43%
2010	12,20%	12,66%	13,35%	12,96%
2011	12,20%	12,31%	11,29%	10,70%
2012	12,23%	11,24%	11,33%	12,60%
2013	10,70%	11,33%	12,12%	11,50%
2014	12,52%	12,46%	12,08%	12,58%
2015	12,15%	12,08%	12,74%	11,23%
2016	11,59%	11,76%	11,42%	10,63%
2017	11,82%	11,78%	11,42%	11,87%
2018	11,68%	12,46%	11,37%	13,05%
2019	12,83%	13,43%	12,65%	13,48%
2020	16,04%	19,21%	17,21%	23,94%
2021	21,89%	19,02%	16,01%	20,17%
2022	15,95%	14,54%	16,64%	

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e)

Tabulka 3: Kruskal-Wallisův test pro významnost sezónnosti míry úspor domácností v letech 1999-2021

Čtvrtletí	Kruskal-Wallisova ANOVA založ na poř.; Míra úspor domácností Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=92) = 12,18850$ $p = 0,9891$		
	Platný N	Součet pořadí	Průměr Pořadí
1	23	1080,000	46,95652
2	23	1043,000	45,34783
3	23	1054,500	45,84783
4	23	1100,500	47,84783

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e), dle rovnice [2.6]

Tabulka 4: Čtvrtletní míra úspor v ČR v letech 2012-2018

Rok	Q1	Q2	Q3	Q4
2012	12,23%	11,24%	11,33%	12,60%
2013	10,70%	11,33%	12,12%	11,50%
2014	12,52%	12,46%	12,08%	12,58%
2015	12,15%	12,08%	12,74%	11,23%
2016	11,59%	11,76%	11,42%	10,63%
2017	11,82%	11,78%	11,42%	11,87%
2018	11,68%	12,46%	11,37%	
Max	12,74%			
Min	10,63%			
Variační koeficient	5,11			

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022e)

Tabulka 5: Elementární charakteristiky pro čtvrtletní míru úspor v ČR v letech 2019-2022

Období	Míra úspor	První absolutní diference	Bazický index
2019-Q4	13,48%		
2020-Q1	16,04%	2,56%	1,19
2020-Q2	19,21%	3,17%	1,43
2020-Q3	17,21%	-2,00%	1,28
2020-Q4	23,94%	6,73%	1,78
2021-Q1	21,89%	-2,05%	1,62
2021-Q2	19,02%	-2,87%	1,41
2021-Q3	16,01%	-3,01%	1,19
2021-Q4	20,17%	4,16%	1,50
2022-Q1	15,95%	-4,22%	1,18
2022-Q2	14,54%	-1,41%	1,08
2022-Q3	16,64%	2,10%	1,23

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnic [2.1] a [2.5]

Tabulka 6: Míry makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 1999-2021

Rok	Míra úspor	Míra inflace	Úroková míra	Míra nezaměstnanosti
1999	10,81%	1,80%	6,55%	8,70%
2000	11,61%	3,90%	5,25%	8,76%
2001	11,86%	4,50%	5,06%	8,13%
2002	11,80%	1,40%	3,48%	7,28%
2003	11,11%	-0,10%	2,25%	7,78%
2004	10,46%	2,60%	2,25%	8,30%
2005	11,61%	1,60%	1,94%	7,93%
2006	12,95%	2,10%	2,21%	7,14%
2007	12,34%	2,90%	2,92%	5,32%
2008	11,68%	6,30%	3,46%	4,39%
2009	13,41%	0,60%	1,50%	6,66%
2010	12,73%	1,20%	0,83%	7,28%
2011	11,57%	2,20%	0,75%	6,73%
2012	11,84%	3,50%	0,51%	6,98%
2013	11,40%	1,40%	0,05%	6,95%
2014	12,40%	0,40%	0,05%	6,11%
2015	12,07%	0,30%	0,05%	5,05%
2016	11,33%	0,60%	0,05%	3,95%
2017	11,80%	2,40%	0,18%	2,89%
2018	12,21%	2,00%	1,10%	2,25%
2019	13,12%	2,60%	1,92%	2,02%
2020	19,15%	3,30%	0,69%	2,55%
2021	19,22%	3,30%	0,98%	2,81%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), (2022c), (2022g), (2022d)

Tabulka 7: Míra úspor ve vybraných evropských regionech v letech 1999-2021

Rok	Střední Evropa	Severní Evropa	Západní Evropa
1999	14,33%	5,47%	10,82%
2000	13,80%	1,90%	10,62%
2001	13,76%	4,25%	11,95%
2002	12,80%	6,92%	12,10%
2003	12,27%	6,96%	11,69%
2004	11,97%	6,05%	11,74%
2005	12,58%	6,56%	11,38%
2006	13,09%	4,81%	11,24%
2007	12,95%	7,13%	11,51%
2008	12,48%	8,46%	12,49%
2009	13,33%	8,94%	14,92%
2010	13,42%	7,33%	13,82%
2011	12,51%	7,94%	12,70%
2012	12,29%	8,25%	13,11%
2013	12,27%	8,99%	12,78%
2014	13,01%	8,46%	12,75%
2015	12,86%	11,74%	12,43%
2016	13,07%	11,66%	11,70%
2017	12,62%	11,54%	11,84%
2018	13,33%	11,70%	11,71%
2019	13,74%	12,54%	12,79%
2020	18,13%	15,73%	21,99%
2021	16,86%	14,29%	19,05%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Tabulka 8: Vývoj míry úspor domácností v Severní Evropě v letech 1999-2021

Rok	Norsko	Švédsko	Finsko	Island	Dánsko	Průměr Severní Evropy
1999	9,19%	1,85%	9,27%		1,58%	5,47%
2000	8,77%	3,29%	9,33%	-14,33%	2,42%	1,90%
2001	7,77%	7,54%	8,73%	-10,64%	7,85%	4,25%
2002	12,44%	7,90%	8,68%	-3,20%	8,77%	6,92%
2003	12,85%	7,48%	8,11%	-3,32%	9,66%	6,96%
2004	11,34%	6,33%	8,97%	-2,13%	5,75%	6,05%
2005	14,09%	5,93%	7,47%	1,81%	3,49%	6,56%
2006	5,06%	8,05%	6,21%	-1,29%	6,01%	4,81%
2007	6,27%	10,66%	6,71%	6,96%	5,03%	7,13%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Tabulka 9: Řetězové a bazické Indexy Střední Evropy v letech 1999-2021

Rok	Střední Evropa	Řetězový Index	Bazický Index
1999	14,33%		
2019	13,74%	0,96	0,96
2020	18,13%	1,32	1,26
2021	16,86%	0,93	1,18

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnic [2.3] a [2.5]

Tabulka 10: První absolutní diference a Bazický index Západní Evropy v letech 1999, 2019, 2020 a 2021

Rok	Západní Evropa	První absolutní diference	Bazický Index
1999	10,82%		
2019	12,79%	1,97%	1,18
2020	21,99%	9,20%	2,03
2021	19,05%	-2,94%	1,76

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnic [2.1] a [2.5]

Tabulka 11: Míra úspor ve Střední Evropě v letech 1999-2021

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
1999	10,81%	11,84%	12,79%	11,99%	15,99%	16,94%	19,98%
2000	11,61%	10,74%	12,87%	10,11%	15,61%	15,75%	19,94%
2001	11,86%	8,66%	14,29%	10,68%	16,15%	14,29%	20,40%
2002	11,80%	7,74%	11,02%	8,21%	16,35%	14,67%	19,84%
2003	11,11%	7,15%	10,22%	6,84%	16,73%	14,84%	18,98%
2004	10,46%	6,71%	5,88%	10,64%	16,84%	14,69%	18,59%
2005	11,61%	6,49%	5,27%	12,16%	16,81%	16,05%	19,65%
2006	12,95%	6,10%	5,28%	12,87%	16,91%	16,44%	21,08%
2007	12,34%	7,05%	4,99%	9,01%	17,27%	17,16%	22,82%
2008	11,68%	6,59%	3,14%	8,76%	17,60%	17,20%	22,38%
2009	13,41%	7,60%	5,16%	11,05%	17,33%	16,42%	22,37%
2010	12,73%	8,79%	6,52%	11,37%	17,27%	14,81%	22,45%
2011	11,57%	7,76%	3,78%	11,75%	17,07%	13,24%	22,37%
2012	11,84%	6,93%	3,82%	10,22%	16,85%	14,15%	22,21%
2013	11,40%	6,07%	4,66%	11,98%	16,70%	12,66%	22,44%
2014	12,40%	6,60%	6,05%	12,47%	17,28%	12,83%	23,41%
2015	12,07%	8,77%	4,69%	12,22%	17,48%	12,34%	22,48%
2016	11,33%	8,94%	6,79%	11,77%	17,54%	13,25%	21,90%
2017	11,80%	7,90%	4,20%	12,64%	17,97%	12,93%	20,92%
2018	12,21%	10,20%	3,57%	15,16%	18,63%	13,16%	20,38%
2019	13,12%	9,68%	4,58%	14,77%	18,34%	13,99%	21,67%
2020	19,15%	11,56%	11,28%	15,62%	23,61%	18,70%	26,99%
2021	19,22%	10,26%	2,77%	17,40%	22,87%	17,58%	27,90%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Tabulka 12: Míra úspor domácností ve Střední Evropě v roce 1999

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
1999	10,81%	11,84%	12,79%	11,99%	15,99%	16,94%	19,98%
Max	19,98%						
Min	10,81%						

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f)

Tabulka 13: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2007-2008

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
2007	12,34%	7,05%	4,99%	9,01%	17,27%	17,16%	22,82%
2008	11,68%	6,59%	3,14%	8,76%	17,60%	17,20%	22,38%
Absolutní diference	-0,66%	-0,46%	-1,85%	-0,25%	0,33%	0,04%	-0,44%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnice [2.1]

Tabulka 14: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2010 a 2011

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
2010	12,73%	8,79%	6,52%	11,37%	17,27%	14,81%	22,45%
2011	11,57%	7,76%	3,78%	11,75%	17,07%	13,24%	22,37%
Absolutní diference	-1,16%	-1,03%	-2,74%	0,38%	-0,20%	-1,57%	-0,08%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnice [2.1]

Tabulka 15: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v letech 2019 a 2020

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
2019	13,12%	9,68%	4,58%	14,77%	18,34%	13,99%	21,67%
2020	19,15%	11,56%	11,28%	15,62%	23,61%	18,70%	26,99%
Absolutní diference	6,03%	1,88%	6,70%	0,85%	5,27%	4,71%	5,32%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnice [2.1]

Tabulka 16: Vývoj míry úspor domácností států Střední Evropy v mezi lety 1999 a 2021

Rok	Česko	Slovensko	Polsko	Maďarsko	Německo	Rakousko	Švýcarsko
1999	10,81%	11,84%	12,79%	11,99%	15,99%	16,94%	19,98%
2021	19,22%	10,26%	2,77%	17,40%	22,87%	17,58%	27,90%
Absolutní diference	8,41%	-1,58%	-10,02%	5,41%	6,88%	0,64%	7,92%

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Eurostatu (2022f), dle rovnice [2.1]